
FELADATBANK 5.

ANYANYELVI TAPASZTALATSZERZÉS

A magyar nyelv hangjai

A szavak

Mondatfajták a beszélő szándéka szerint

Készítette: Dr. Szilágyi Imréné

1. A MAGYAR NYELV HANGJAI

1.1 BETŰREND

A képességfejlesztés fókuszai: megfigyelés, figyelem, analízis–szintézis, összehasonlítás, szókinccsfejlesztés, szövegalkotás.

1.1.1 A HANGOKKAL ÉS A BETŰKKEL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK FELIDÉZÉSE JÁTÉKOS FELADATOKKAL

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, figyelem, kreativitás.)

1. JÁTSSZATOK TÜKRÖST!

Forduljatok egymás felé a társaddal! Most egymás száját figyeljétek! Az egyikőtök a tükör. A tükörnek nincs hangja, de mond valamit. Aki nézi a tükröt, találja ki és hangosan ismétlje meg, hogy mit lát a tükörben. Szavakkal, mondatokkal, majd rövid versrészletekkel vagy dalrészletekkel is kipróbálhatjátok. Váltogassátok a szerepeket!

2. TALÁLJÁTOK KI, MELYIK VERSEKBŐL VALÓK EZEK A RÉSZLETEK!

-a-a- u- -a -á-o- a-a--
 -e- í-o-- a -u-a-á-,
 -í--a- -o--a- -e--i-o--a
 -u-a-ü-ű A-a-á- .
 -a-á-! -u-a-á-!
 -a-ü-ű A-a-á-!

B-d-r- k-ty- s-t-l,
 f-l- -f-rk- sz-t-ll,
 -t-t-j- k-cs- k-t,
 -t-t-j- m-ly t-l.

- Mi segített a kitalálásban?
- Melyiket találtátok ki könnyebben?

3. MONDJÁTOK EL VAGY OLVASSÁTOK FEL A VERSEKET EGYMÁSNAK! A KI VAN A DIÓHÉJBAN? CÍMŰ KÖNYVETEK 6. OLDALÁN MEGTALÁLJÁTOK.

4. ÍRJATOK TI IS EGYMÁSNAK VERSKITALÁLÓST! PERSZE LEHET SZÓLÁS, KÖZMONDÁS, TALÁLÓS KÉRDÉS VAGY KISZÁMOLÓ IS A KITALÁLNIVALÓ.

5. HALLOTTÁL AZ ESZPERENTE NYELVRŐL? ABBAN MINDEN MAGÁN-HANGZÓ HELYETT E-T KELL MONDANI.

Pl. Kedves gyermekem, nem mehetek veled ezen este eszegetni. Esteledve fekszem meleg helyemen.

- Mit jelentenek ezek a mondatok? Fordítsd le magyar nyelvre!
- Találd ki, hogy melyik kedves gyerekdalocska szól így eszperente nyelven:

*Tehenek gyermeke,
tehenek gyermeke
pettyekkel teljes,*

*Sem szerved teneked,
mellyel zengzeteket felvegyed,
sem szerved teneked,
mellyel legyeket elhesseged.*

6. EGY MESÉBEN VAGY SZÍNDARABBAN MELYIK ÁLLAT BESZÉLHETNE ESZPERENTE NYELVEN?

7. BESZÉLGESSETEK TI IS EGYMÁSSAL MÓKÁS NYELVEKEN!

Például különböző hangok betoldásával:

Tuvudsz ívígy beveszévélhivi?

Írgígy irgis morgondhargatorgod.

Vasagy ísígy isis beseszésélhetsz.

1.1.2 A HANGOK ÉS BETŰK CSOPORTJAI

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, figyelem, rendezés, csoportosítás, rendszerezés.)

1. TÖLTSETEK KI KÖZÖSEN A TÁBLÁZATOT A KÖVETKEZŐ MUNKA-MEGOSZTÁS SZERINT!

UGRIBUGRI	a magánhangzókat számolja
SZEMFÜLES	a hosszú és a rövid magánhangzókat számolja
FÜRKÉSZ	a mássalhangzókat számolja
CSALAFINTA	az 1-2-3 jegyű mássalhangzókat számolja

A betűk táblázatba írásakor diktálással segítsétek egymást!

A HANGOK FAJTÁI	BETŰIK	HÁNY VAN BELŐLÜK?
magánhangzók		
mássalhangzók		
hosszú magánhangzók		
rövid magánhangzók		
1 jegyű mássalhangzók		
2 jegyű mássalhangzók		
3 jegyű mássalhangzók		

a á b c cs d e é f g gy h i í j k l ly m n ny o ó ö ő p r s sz t ty u ú ü ű v z zs

2. FIGYELJÉTEK MEG A TÁBLÁZAT ADATAIT!

- Hasonlítsátok össze a magánhangzók és a mássalhangzók számát!
- Melyik hangot jelöljük kétféle betűvel?
- Melyik betűt használjuk ritkán a magyar nyelvben?
- Miért nem kerültek be a táblázatba hosszú mássalhangzók?

3. FOGLALJÁTOK ÖSSZE MEGFIGYELÉSEITEKET A MAGYAR NYELV HANGJAIRÓL ÉS BETŪIRŐL! MONDJÁTOK EL A TÖBBIEKNEK!

1.1.3 A HANGOKRÓL ÉS BETŪKRŐL SZERZETT TAPASZTALATOK ALKALMAZÁSA

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, figyelem, rendezés, szókincsfejlesztés, szövegalkotás.)

1. RENDEZZÉTEK A TÁSKÁTOKBAN LÉVŐ TANKÖNYVEITEKET A CÍMŰK SZERINT BETŪRENDBE!

Gyűjts szavakat az utasítás szerint! (Használd az ábécés táblát!)

Az utasítások a szó első betűjére vonatkoznak:

- gyümölcs neve az ábécé 3. betűjével,
- egy tárgy neve a 4. mássalhangzóval,
- állat neve a 3. magánhangzóval,
- fiúnév a 3. kétjegyű mássalhangzóval,
- bármilyen szó az utolsó előtti mássalhangzóval.

Ti is adjatok fel egymásnak hasonló furfangos feladatokat!

3. TANULJÁTOK MEG AZ ORSZÁG–VÁROS–FIÚ–LÁNY–NÖVÉNY–ÁLLAT JÁTÉKOT!

– Először párokban játsszátok, később, ha már jól megy, többen is bekapcsolódhattok.

– *A játék menete:* Csukott szemmel mutasson rá egyikőtök az olvasókönyv lapján egy betűre. A *most* szóra egyszerre kezdjétek a táblázatba beírni a választott betűvel kezdődő szavakat. Addig tart a gyűjtés, amíg valamegyik versenyző elsőként elkészül a táblázat kitöltésével. Ha szükséges, használhattok térképet.

– Hasonlítsátok össze a megoldásaitokat. Ha a versenyzők ugyanazt a szót írták, a találat nem érvényes, mindegyikük lapján át kell húzni a szót. A tévesen beírt szó sem számít. A megmaradó jó szavak számát írjátok a sor végére. Újabb betű választásával folytassátok a játékot. Az nyer, akinek a játék végén a legtöbb találat van.

Ország	Város	Fiú	Lány	Növény	Állat	Pontok

– Rendezzétek betűrendbe a táblázat egy-egy oszlopának szavait!

4. RENDEZZÉTEK BETŰRENDBE A KÖVETKEZŐ KÉT MONDAT SZAVAIT!

(Használjátok az ábécés táblát!)

A mondatok:

Két kerék, kormány, párnázott ülés. Ez volt az első bicikli.

- Írjátok le a betűrendbe szedett szavakat!
- Hogyan rendeztétek el a három azonos betűvel kezdődő szót?
- Egészítsétek ki szóban az első mondatot úgy, hogy az igaz legyen a mai biciklire!
- Írjátok le a kiegészített mondatot!
- Miknek a nevével egészítettétek ki a mondatot? Húzzátok alá ezeket a megnevező szavakat!
- Soroljátok be a mondatot kibővítő szavakat is a betűrendbe szedett szavaitok közé!
- Válasszátok ki a leghosszabb szót a mondatból. Állítsátok sorba a betűit az ábécé szerint!
- Ha tudsz a biciklizéssel kapcsolatos érdekes vagy tanulságos történetet, írd le vagy meséld el a többieknek! Képregény formában is elkészítheted a történet bemutatását.

5. TALÁLJATOK KI TITKOSÍRÁST, ÉS ÍGY LEVELEZZETEK EGYMÁSSAL!

Például: csúsztassátok el az ábécé betűit kettővel jobbra, és az ott lévő betűt használjátok helyette. Az *a* helyett *b*-t írjátok, a *c* helyett *d*-t, a *k* helyett *m* betűt. Próbáljátok meg leírni így azt a szót, hogy:

szilvásgombóc

6. ÍRD KI A NAPTÁRBÓL, HOGY A TE VAGY A BARÁTOD SZÜLETÉS-NAPJÁN MILYEN NÉVNAPOK VANNAK!

- Állíts össze időrendi rangsort a kigyűjtött névnapokból!
- Rendezd a névnapokat betűrendbe (a név mellett szerepeljen az időpont is)!
- Foglald mondatba az egyik nevet! Írd le a mondatot!
- Jelöld álló egyenessel, hogy szükség esetén hol lehetne elválasztani a mondat szavait!

7. ÖSSZEÁLLÍTHATSZ MAGADNAK HASONLÓ NÉVNAPI KISOKOST A CSALÁDTAGJAIDRÓL IS.

1.2 A HANGOK IDŐTARTAMA

(A képességfejlesztés fókuszai: megfigyelés, figyelem, értelmezés, szókincsfejlesztés, szövegalkotás.)

1.2.1 TAPASZTALATSZERZÉS AZ IDŐTARTAM JELENTÉSMÓDOSÍTÓ SZEREPÉRŐL

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, értelmezés, szókincsfejlesztés.)

1. KERESSÉTEK MEG A MONDATOKBAN A HIBÁSAN ÍRT SZAVAKAT! ÍRJÁTOK LE HELYESEN A MONDATOKAT!

Egy száll cérna van Zsófi kezében.
Mit var Zsófi a babájának?

A gólya magasan szál.
Hallat visz a fiókájának.

Amikor lépcsőn jársz, néz a lábad elé!
Peti bámézkodott, ezért el is eset.
Hoz kötszert, Zsuzsi!

2. ÍRJ MONDATOKAT A HOZ, A HALLAT, AZ ESET SZAVAKKAL!

3. OLVASD EL A 3. MONDATCSOPORTOT! KÉPZELD EL A HELYZETET!

Egészítsd ki a mondatokat teljes történetté! Írd le!

4. ÍRD MEG A TÖRTÉNETET LEVÉL FORMÁJÁBAN A BARÁTODNAK!

5. ÍRD MEG AZ ESEMÉNYEKET TUDÓSÍTÁS FORMÁJÁBAN AZ OSZTÁLY-ÚJSÁGBA!

6. ADJ HELYESÍRÁSI JÓ TANÁCSOT ANNAK A GYEREKNEK, AKI A KÖVETKEZŐ MONDATOKAT ÍRTA!

A nagymama a távolba nez.

Figyeli, jön-e mar a postás.

Vidékről var levelet.

– Írj mondatot a *var* és a *mar* szóval!

– Kitől várhat levelet a nagymama?

7. HOGYAN SZÓLÍTHATTA MEG A NAGYMAMÁT ÉS HOGYAN BÚCSÚZHATOTT EL TŐLE A LEVÉL ÍRÓJA?

8. GYŰJTSETEK KÜLÖNFÉLE MEGSZÓLÍTÁSOKAT ÉS ELKÖSZÖNÉSEKET: SZÓBELIT ÉS ÍRÁSBELIT IS!

1.2.2 AZ IDŐTARTAM JELÖLÉSÉT GYAKORLÓ FELADATOK

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: értelmezés, szövegértés, helyesírásírás, figyelem.)

1. PANKA EZT ÍRTA A NAPLÓJÁBA DECEMBER 3-ÁN:

Zavaros lett a víz az akváriumban. Peti kicserélte a vizet és ujj növényeket telepített bele. Most csak egy hall úszkál benne. A hasa aranyosan csillog. Peti nagyon őrül neki.

Vizsgáljátok meg, hogy helyesen írta-e Panka az aláhúzott szavakat! Indokoljátok a véleményeteket!
Írjátok le Panka szövegét helyesen tollbamondás után!

2. A MEGFELELŐ SZÓALAKKAL EGÉSZÍTSÉTEK KI A HIÁNYOS MONDATOKAT!

új – ujj *Peti növényeket telepített az akváriumba.
A doktor bácsi ezt mondta: Ez az csúnyán megsérült.*

hal – hall *Csak egy úszkál a vízben.
Zsuzsi közel ül a mesélőhöz,
így mindent jól*

örül – őrül *Kati a virágcsokornak?
Nem meg a kutya, ha nem bosszantják.*

3. ÍRJATOK MONDATOKAT A KÖVETKEZŐ SZÓPÁROKKAL!

Beszéljétek meg a megoldásaitokat!

var – varr **orra – óra** **zúg – zug**

4. KERESD A KÖVETKEZŐ SZAVAK HOSSZÚ HANGZÓS PÁRJÁT!

tör – **szál –** **vasal –**

– Írj mondatot a rövid és a hosszú szóalakokkal is!

5. SZÓVADÁSZAT: OLVASSÁTOK EL PÁRONKÉNT A MONDATOKAT!

- Írjátok ki belőlük azokat a szavakat, amelyek csak egyetlen betűben különböznek egymástól!

*Egy faágot ver az ablakomhoz a szél.
Testünk éltető nedve a vér.*

*A sebes ujjon var keletkezik.
A nagymama mindig finom süteménnyel vár bennünket.*

*Az egészséges haj csillogó.
A kövér ember bőre alatt vastag háj van.*

- Írjátok a megtalált szópárokat egymás alatti sorokba!
- Alkossatok mondatokat a leírt szavakkal!
- Nézzétek meg a mondatba foglalt szóalakokat! Mi okozta az egyes párokban a szavak jelentésének eltérését?

6. KERESD A MONDATOKBAN A HIBÁSAN ÍRT SZAVAKAT! ÍRD LE ŐKET HELYESEN!

A kutya nem túrt pórázt a nyakán.
A mérleggel lisztet mer a cukrász.
A sor kiömlött a pohárból.

- Olvassátok fel egymásnak a helyes mondatokat!

7. FOGLALD MONDATBA A TÚR, MER, SOR SZAVAKAT!

8. KERESS PÁROKAT A PÉLDA SZERINT A KÖVETKEZŐ SZAVAKHOZ!

dibben – dobban, libben – lobban
 kippen – billeg –
 rippen – dirreg –

- Beszéljétek meg, mikor használjuk ezeket a szavakat!
- Véleményeteket példamondattal bizonyítsátok!
- Gyűjtsetek ti is a társaddal hasonló szópárokat!

9. FIGYELD A KÖVETKEZŐ SZAVAKBAN A MAGÁN- ÉS A MÁSSALHANGZÓK IDŐTARTAMÁT!

tettek	szétnyitotta	ette meg	összecsukható
--------	--------------	----------	---------------

- Keres helyet a szavaknak a táblázat megfelelő oszlopában!

Böbe	tűnik	koppan	hosszan
a	fésű	innen	visszahúzó
kivisz	folyosó	jobban	meggyes
itat	szabó	készítette	lepottyant
busz	húsa	szippantja	

- A táblázat 1. és 2. szóoszlopának szavait másold le betűrendben!
- Jelöld álló egyenesekkel, hogy hol lehet elválasztani a szavakat!
- A 3. és a 4. oszlopban található szavakat írd le elválasztva!

10. EGÉSZÍTSD KI A KÖVETKEZŐ MONDATOKAT! A KIEGÉSZÍTÉSHEZ A 3. ÉS A 4. SZÓOSZLOP SZAVAI KÖZÜL VÁLASSZ!

Édesanyám rétest sütött.
 Én ezt szeretem, mint a túróst. Anya
 gyúrta a tésztát. Amikor töltötte,
 egy szem meggy.

11. FOGALMAZZ EGY KÉRDÉST, AMELYIK KAPCSOLÓDIK A KIEGÉSZÍTETT SZÖVEG TARTALMÁHOZ!

1.3 A SZÓTAGOLÁS

(A képességfejlesztés fókuszai: emlékezet, megfigyelés, összehasonlítás, szabályalkalmazás.)

1.3.1 A SZÓTAGOLÁSRÓL ÉS AZ ELVÁLASZTÁSRÓL SZERZETT TAPASZTALATOK FELIDÉZÉSE, MOZGÓSÍTÁSA, BŐVÍTÉSE

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, beszédhanghallás, helyes kiejtés, kiegészítés, értelmezés, rész-egész kapcsolat felismerése, szövegösszefüggés felismerése.)

1. A FELADAT JÓ MEGOLDÁSÁNAK FELTÉTELE A SZAVAK PONTOS MEGFIGYELÉSE.

Hibátlanul másold le a szavakat!

*hernyó, Ildikó, bimbó, tyúkanyó, borsó,
kígyó, holló, hó, folyó, kakaó, rigó*

2. MIBEN HASONLÍT A LEMÁSOLT SZAVAK HELYESÍRÁSA? BESZÉLJÉTEK MEG!

3. EGÉSZÍTSD KI A KÖVETKEZŐ SZAVAKAT!

Gondolj az -ó, -ő végű szavakkal kapcsolatos megfigyelésedre!
forr., erd., goly., bolyg., es., felh., dug.

4. PRÓBÁLD MEGJEGYEZNI EZEKET A KIPÓTOLT SZAVAKAT ÚGY, HOGY TÖBBSZÖR ELOLVASOD ŐKET! AZTÁN ÍRD LE, AMELYIKRE EMLÉKSZEL!

Melyik szó nem jutott eszedbe? Azt másold le!

5. KERESSETEK A TÁRSADDAL KÖZÖSEN -Ó, -Ő VÉGZŐDÉSŰ SZAVAKAT!

Használhatjátok a helyesírási szójegyzéket is.

6. ÍRD LE EGYMÁS ALÁ BETŰRENDBEN AZ 1. FELADATBAN LEMÁSOLT SZÓCSOPORTBÓL AZ ÁLLATNEVEKET!

- Húzd alá a leírt állatnevekben a magánhangzókat!
- Bontsd szótagokra álló egyenessel ezeket a szavakat!
- Számold meg a magánhangzókat és a szótagokat is a szavakban! Írd mindegyiknek a számát a szavak végére!
- Hasonlítsd össze a magánhangzók és a szótagok számát! Fogalmazd meg magadban, hogy mit tapasztaltál!
- Beszéld meg észrevételeidet a társaddal!

7. PRÓBÁLJÁTOK KI, HOGY AMIT MEGÁLLAPÍTOTTATOK, AZ IGAZ-E MÁS SZAVAKRA IS!

Használjátok ehhez az előbb lemásolt és emlékezetből leírt szavakat!

8. LEHETSÉGES-E HOGY EGYETLEN BETŰ IS ALKOTHAT SZÓTAGOT? VITASSÁTK MEG!

- Ha helyesen szótagoljátok az 1. feladatban lemásolt szavak közül a 4. és az utolsó előtti szót, könnyen eldönthetitek a vitát!
- Írjátok le szótagolva ezt a két szót!

9. ÍRJÁTOK LE SZÓTAGOLVA A KÖVETKEZŐ SZAVAKAT:

avar, autó, tea, evett, leesik, learatják, automata

10. TAKARD EL A LEÍRT SZAVAKAT! ÍRD LE ŐKET EMLÉKEZETBŐL, FOLYAMATOS LEÍRÁSSAL!

- Hány szóra emlékeztél? Csak a helyesen leírtak számítanak.

1.3.2 A SZÓTAGOLÁST ÉS AZ ELVÁLASZTÁST GYAKORLÓ FELADATOK

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: emlékezet, szabályalkalmazás, megfigyelés, válogatás, rendezés, értelmezés.)

1. EMLÉKSZEL MÉG, HOGY MELYIK KÖNYVEDBEN OLVASTÁL AZ ELSŐ MAGYAR VASPARIPÁKRÓL? MIK VOLTAK AZOK? OLVASD EL A BICIKLIRŐL SZÓLÓ SZÖVEG ELSŐ MONDATÁT!

Még lovaskocsik jártak, amikor Kosztovics Lajos, az első magyar biciklista végigkerekezett az utcákon.

2. MI VOLT A NEVE AZ ELSŐ MAGYAR EMBERNEK, AKI BICIKLIRE ÜLT?

3. HÁNY SZÓBÓL ÁLL AZ A MONDAT, AMELYIKBŐL MEGTUDTAD AZ ELSŐ MAGYAR BICIKLISTA NEVÉT?

- Hány olyan szó volt ebben a mondatban, amit nem lehet elválasztani?
- Keressetek szavakat a mondatban a következők szerint:

UGRIBUGRI	kétagú szót keres, amelyekben nincs hosszú magánhangzó
SZEMFÜLES	kettőnél több szótagú szót keres, amiben van rövid és hosszú magánhangzó is
FÜRKÉSZ	egytagú szavakat keres
CSALAFINTA	olyan szavakat keres, amelyekben van hosszú mássalhangzó

- Válasszátok ki a három legrövidebb és a három leghosszabb szót a gyűjtött szavak közül!
- Válasszátok el ezt a hat szót minden lehetséges helyen!

4. ÍRD LE AZT A SZÓT A BICIKLISRŐL SZÓLÓ MONDATBÓL, AMELYIKBEN ELŐFORDUL, HOGY EGYEDÜL ALKOT SZÓTAGOT EGY MAGÁN Hangzó!

5. MELYIK A LEGHOSSZABB SZÓ A BICIKLISRŐL SZÓLÓ MONDATBAN?

- Írd le szótagokra bontva ezt a szót!
- Húzd alá a szótagokban a magánhangzót! Hányat találtál belőlük minden szótagban?

6. ÍRD LE A BICIKLISTA MONOGRAMJÁT! MELYIK KÉT BETŰ ÁLL AZ ÁBÉCÉBEN A K ÉS AZ L BETŰK ELŐTT ÉS UTÁN?

- Gyűjts 5-5 szót, amelyek ezekkel a betűkkel kezdődik!
- Írd le elválasztva a gyűjtött szavakat!

7. ÍRD LE HÁROM OSZTÁLYTÁRSAD MONOGRAMJÁT! ÍRD A MONOGRAMJUK MELLÉ A TELJES NEVÜKET ELVÁLASZTVA!

8. ÍRJ KI A NAPTÁRBÓL NEKED TETSZŐ ÖT NŐI VAGY ÖT FÉRFI NEVET!

Állítsd betűrendbe őket! Írd le ezeket a neveket elválasztva is!

9. MILYEN NÉVNAP VAN AUGUSZTUS 20-ÁN? MONDATTAL VÁLASZOLJ! SZÓTAGOLVA ÍRD LE A MONDATOT!

10. CILI EGY KICSIT SZELEBURDI. A LECKÉJÉBEN 3 HIBÁT IS ELKÖVETETT A SZAVAK ELVÁLASZTÁSÁBAN. KERESD MEG A HIBÁS SZAVAKAT, ÉS ÍRD LE EZEKET HELYESEN!

ti-nta, pa-pi-ros, se-lyem, se-lymes, ki-ra-kat,
vis-sza, e-lég, vi-asz, leb-ben, le-beg, ki-ált

11. ÍRJ 3-3 PÉLDÁT AZ OLVASÓKÖNYVED ELVÁLASZTOTT SZAVAI KÖZÜL AZ ALÁBBIAKRA!

Az elválasztás: a két magánhangzónál,
a három mássalhangzónál,
hosszú egyjegyű mássalhangzónál,
hosszú kétjegyű mássalhangzónál történt.

2. A SZAVAK

(A képességfejlesztés fókuszai: megfigyelés, analízis, szintézis, összehasonlítás, figyelem, értelmezés, szövegértés, nyelvhelyesség, szó- és írásbeli kifejezés.)

2.1 SZAVAK A MONDATBAN, SZÓTÁRI ALAK ÉS TOLDALÉK

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: csoportosítás, szókincsfejlesztés, értelmezés, kiegészítés, mondat- és szövegalkotás, feladatok utasításának megértése, kérdésre adekvát válaszok adása.)

1. MONDD EL, HOGY MIT TUDTÁL MEG EBBŐL A MONDATBÓL!

A mondat: *Az autók gyakran hosszú sorban várakoztak a piros lámpánál.*

- Miről** szól ez a mondat? ► az autókról
Mit csinálnak az autók? ► várakoznak
Hol várakoznak? ► a lámpánál
Mikor várakoznak? ► gyakran

2. KERESD A MONDATOKBAN A KÉRDÉSEK SEGÍTSÉGÉVEL:

- a szereplőt: **ki?** vagy **mi?** az, akiről szól a mondat.
- a cselekvést: **mit csinál?**
- a cselekvések helyét: **hol?** történik.
- a cselekvés idejét: **mikor?** történik.

Mondatok: *Egy nap Lajhár Lajos az utcán bandukolt.*

Hamarosan egy szökőkutat fedezett fel az úttest

közepén. A víz 1-2 perc múlva a járdán csordogált.

- Ha megtaláltad a kérdésekre a választ, írd be a táblázatba!

KI? MI?	MIT CSINÁL?	HOL?	MIKOR?

3. KERESD A TÁBLÁZATBA ÍRT SZAVAKBAN A SZÓ SZÓTÁRI ALAKJÁT (ÍGY TALÁLOD A SZÓT A SZÓTÁRAKBAN)! VÁLASZD EL FÜGGŐLEGES VONALLAL A TOLDALÉKTÓL!

- Beszéljétek meg, miért nem kellett a szereplő nevét leírni a második mondatban!

4. OLVASD FOLYAMATOSAN EGYMÁS UTÁN A KÖVETKEZŐ SZAVAKAT!

<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>vidám</i>	<i>jön</i>	<i>iskola</i>
----------	---------------	--------------	------------	---------------

– Megtudtál-e valamit, amikor folyamatosan elolvastad a sorba rakott szavakat?

– Kapcsold most össze a szavakat úgy, hogy mondat legyen belőlük!

<i>A</i>	<i>gyerekek</i>	<i>vidáman</i>	<i>jönnek</i>	<i>iskolába?</i>
----------	-----------------	----------------	---------------	------------------

– Mit tudunk meg ebből a mondatból?

– Ki kérdezhetett? Kitől kérdezte? Mi lehet a válasz?

5. FIGYELJÉTEK MEG, MIT FEJEZNEK KI A SZAVAK A MONDATBAN!

Kik azok, akiről szó van a mondatban?

▶ a gyerekek

Mit csinálnak a gyerekek?

▶ a gyerekek **jönnek**

Hova jönnek?

▶ az iskolába **jönnek**

Milyen állapotban vannak?

▶ az iskolába vidáman **jönnek**

6. VIZSGÁLJÁTOK MEG, HOGY HOGYAN VÁLTOZTAK MEG A SZAVAK, AMIKOR MONDATOT ALKOTTUNK VELÜK!

Egyenként hasonlítsátok össze az eredeti szót és a mondatban szereplő alakját! Beszéljétek meg a tapasztalataitokat!

<i>a</i>	<i>gyerek</i>	<i>vidám</i>	<i>jön</i>	<i>iskola</i>
<i>A</i>	<i>gyerekek</i>	<i>vidáman</i>	<i>jönnek</i>	<i>iskolába?</i>

7. MÁSOLJÁTOK LE A MONDATOT! ÍRJÁTOK ÁT SZÍNESSEL AZT, AMI MONDATALKOTÁSKOR MEGVÁLTOZOTT!

- Sorold fel a változásokat!
- Mit láatsz a mondat elején és a végén?
Hogyan változott a szavak hosszúsága?
Olvasd fel, hogy mivel toldottuk meg az egyes szavakat!
- Jelöld meg álló egyenessel azt a helyet, ahol a szótári alakhoz toldalék kapcsolódik!
- Mondd el, miért volt szükség arra, hogy toldalékot illessz az eredeti szóhoz, a szótári alakhoz?
- Vizsgáljátok meg, hogy változik-e a mondat értelme, ha valamelyik szó toldalékát megváltoztatjuk a mondatban!

A mondat: A labdámat a fehér **von**alhoz dobom.

A **von**al szó toldalékát változtasd! Illeszd hozzá a **-ra**, a **-ról**, a **-tól** toldalékot!

- Mi történik, ha **-t** toldalékot kap ebben a mondatban a vonal szó? Beszélj meg a társaddal a megoldást és a változásokat!

8. KERESSÉTEK MEG A KÖVETKEZŐ SZAVAKBAN A TOLDALÉKOT, ÉS VÁLASSZÁTOK EL A SZÓTŐTŐL!

Így: kert | je, almá | jába, ablak | ainkból... Folytasd!

*sietünk, várakból, nevettek, sokszor,
vastagabb, nevetséges, illatosan*

- Alkossatok mindegyik szóval mondatot úgy, hogy a toldalékán ne változtassatok!

9. VÁLASZD KI A KEDVENC OLVASMÁNYODAT! GYŰJTS BELŐLE SZAVAKAT:

- Öt olyan szót olvass fel, amelyeknek nincs toldaléka!
- Írj le öt toldalékos szót, és válaszd el a szótőtől a toldalékot!
- Számold meg, hogy hány toldalékos szót találsz az olvasmány első két sorában!

10. KARIKÁZD BE, MELYIK TOLDALÉK ILLIK A SZÓHOZ!

kert	ből	utcá	be
------	-----	------	----

	ból		ba
--	-----	--	----

ház	ről	szép	en
-----	-----	------	----

	ról		an
--	-----	--	----

néz	ünk	megy	unk
-----	-----	------	-----

	nek		ünk
--	-----	--	-----

lát	unk	magas	an
-----	-----	-------	----

	ünk		en
--	-----	--	----

néz	ek	ír	nák
-----	----	----	-----

	ed		nék
--	----	--	-----

mond	anák		
------	------	--	--

	anék		
--	------	--	--

- Mondatba foglalással próbáljátok ki megoldásaitok helyességét!
- Írjátok le a helyesen toldalékolt szavakat!
- Jelöljétek vonallal a szótári alak és a toldalék találkozását!

11. PÓTOLJÁTOK A SZÓKAPCSOLATOKBAN A HIÁNYZÓ TOLDALÉKOT!

virág..... szedtünk, a lecké..... írom, altatják a babá.....

asztal..... terített, Győr..... fogunk utaz....., egy film..... mesélek

– Válasszatok kettőt a kipótolt szókapcsolatokból, és írjatok velük mondatokat!

– Írjátok át színessel a mondatban a toldalékokat!

12. ÚGY PÓTOLD A TOLDALÉKOT, HOGY A SZÓKAPCSOLAT A KÉRDÉSRE VÁLASZOLJON!

Mit?

alma..... eszem

fagyi..... vettem

dicsér..... kaptam

Hova?

az asztal..... teszem

mozi..... megyek

a füzet..... írok

Kivel? Mivel?

Kati..... sétálok

labda..... játszom

vonat..... utazom

Hol?

ágy..... alszom

fej..... tartom

kinéztem a rés.....

Honnan?

a város..... jövök

a kapu..... nézem

a tó..... gyűjtöttem

13. SZÓKAPCSOLATTAL EGÉSZÍTSD KI A KÖVETKEZŐ MONDATOKAT! A KIEGÉSZÍTÉSHEZ A 12. FELADAT SZÓKAPCSOLATAI KÖZÜL VÁLASSZ!

Tanulás előtt a füzeteimet az..... .

Nelli nénihezSopronba.

Kényelmes....., ezért jól kipihenem magamat.

14. HA VALAMELYIK SZÓKAPCSOLATRÓL ESZEDBE JUT EGY ÉRDEKESÉG, AMI VELED VAGY MÁSSAL TÖRTÉNT, ÍRD LE VAGY MESÉLD EL A TÖBBIEKNEK!

15. ÍRJ EGY UTAZÁSRÓL SZÓLÓ ÜDVÖZLETET A SZÜLEIDNEK!

16. TALÁLJ KI MESÉT VAGY TÖRTÉNETET A KÖVETKEZŐ KEZDÉSEK-
KEL!

Jól aludtam és érdekes álmom volt. Azt álmodtam, hogy...

Egy öreg kerítés mögött sétáltam. Kinéztem a résen, hát mit láttam! Láttam, hogy...

17. VÁLOGATÓ OLVASÁSSAL KERESSETEK SZÓKAPCSOLATOKAT
A SZÖVEGBEN!

(Pl.: A három selyp lány című magyar népmese: Ki van a dióhéjban?
című irodalmi olvasókönyv, 60–61. oldal.)

– Mennyit beszélt az öregasszony?	<u>D</u> őlt belőle a szó,
– Mit csinált zavarában a legény?	<u>A</u> zt se tudta, hová legyen,
– Milyen volt a három lány?	<u>E</u> gyik csinosabb, mint a másik.

– Mit jelentenek szó szerint ezek a szókapcsolatok?

– Vizsgáljuk meg, mit jelentenek ezek a szókapcsolatok a mese szö-
vegében!

18. MONDJÁTOK EL, MILYEN AZ, AMIKOR KIDŐL VALAMI?

– Utánozzátok a mesebeli öregasszony beszédét: hogyan „dőlt belőle a szó”?

(Gyorsan vagy lassan beszélt? Halkan vagy hangosan?

Tartott-e szünetet beszéd közben? Volt-e értelme annak, amit mon-
dott?)

– Miért nem tartott egy pillanatnyi szünetet sem beszéd közben az asz-
szony?

22. GYŰJTS OLYAN SZÓKAPCSOLATOKAT, AMELYEK GYAKRAN FORDULNAK ELŐ PÉLDÁUL A MINDENNAPI BESZÉDBEN VAGY A MÉSÉKBEN. PL. KEDVES BARÁTOM, VERŐFÉNYES DÉLELŐTT, KERÉK ERDŐ, TÜZES PARIPA.

– Foglald mondatba a gyűjtött szókapcsolatokat a hangulatuknak megfelelően!

2.2 A SZAVAK JELENTÉSE

A képességfejlesztés fókuszai: értelmezés, megfigyelés, emlékezet, képzelet, figyelem, elvonatkoztatás, általánosítás, ismeretek mozgósítása új feladathelyzetben, a nyelvhasználat igényessége, mondat- és szövegalkotás, kérdésekre adekvát válaszok adása.

2.2.1 VALAKINEK VAGY VALAMINEK A NEVE (KI? MI?)

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: megfigyelés, emlékezet, csoportosítás, értelmezés, az aktív szókincs bővítése.)

1. JÁTSSZATOK KITALÁLÓST A TÁRSADDAL! FOGJ MEG A KACATOS ZSÁKODBAN EGY TÁRGYAT ÚGY, HOGY A PAJTÁSOD NE LÁSSA!

Mondd el, hogy milyen, mit lehet csinálni vele stb. De ne áruld el a legfontosabbat, hogy mi a neve. Azt neki kell kitalálnia.

Ha sikerült, váltsatok szerepet!

2. ISMERITEK AZ „AMERIKÁBÓL JÖTTÜNK” JÁTÉKOT? MOST ÚGY JÁTSSZÁTK, HOGY FOGLALKOZÁSOK NEVÉT KELLJEN KITALÁLNOTOK!

– Gyűjtsetek foglalkozásokat megnevező szavakat!

3. EGY KÉP VAN A KEZEMBEN. ELMONDOM, KI VAGY MI LÁTHATÓ RAJTA (ÁLARCKÉSZÍTÉS – BESZÉD KÉPSOROZAT – NAGYALAKÚ).

– Írjátok le a felsorolt neveket!

kislány, haj, szalag, pulóver, ablak, asztal, szék, ecset, pohár, víz, festék, ecset, kéz, álarc, kéz

– A nevek alapján képzeljétek el, hogy milyen eseményt ábrázolhat a kép!

Beszélgjétek meg egymás között, és mondjátok el a többieknek is!

– Hasonlítsátok össze a képpel, amit elmondtatok. Mi volt a különbség?

4. EGY TANULÓ MENJEN KI A TEREMBŐL. A TÖBBIEK NÉZZÉK MEG ALAPOSAN A KÉPET (HÓEMBERÉPÍTÉS – BESZÉD KÉPSOROZAT – NAGYALAKÚ).

Emlékezetből kell sorolnotok azoknak a dolgoknak és személyeknek a nevét, akiket és amiket a képen láttatok. A bejövő társatoknak ebből kell kitalálnia, hogy mit ábrázol a kép.

– Írjátok le azokat a neveket, amelyekre emlékeztek!

– Egészítsétek ki a nevek leírását a kép segítségével!

5. A HÓEMBERES KÉPRŐL LEOLVASHATÓ NEVEK ÍRÁSA TOLLBAMONDÁSRA:

gyerekek, fiúk, hó, fenyőfák, hóember, fazék, széndarabkák, répa, seprű, sapka, sál kesztyű, csizma

– Húzzátok alá azt a szót, amelyik kifejezi, hogy több is van belőle a képen!

– A szó melyik része árulja el, hogy valamiből több van? Karikázzátok be!

6. HOGYAN LEHETNE CSOPORTOSÍTANI A KÉPEKRŐL LEÍRT NEVEKET?

– Írjátok a táblázat megfelelő helyére egy-egy szót a gyűjtött nevek közül!

	ÉLŐ	ÉLETTELEN
<i>személy neve</i>		
<i>berendezési tárgy neve</i>		
<i>növény neve</i>		
<i>eszközök neve</i>		

7. GYŰJTSETEK NEVEKET!

– Nézz bele az iskolatáskádba! Mi van benne? Írd le az ott található holmiknak a nevét! A tolltartóra és az uzsonnás táskára is gondolj!

– Ki, mi látható a tanteremben? Írd le a nevét!

– Nézd meg a hirdetési újságot! Írd le öt termék nevét, amit ott hirdetnek!

8. ÍRD LE HÁROM OSZTÁLYTÁRSAD NEVÉT! EZZEL A NÉVVEL KÜLÖNBÖZTETJÜK MEG ŐKET A TÖBBI GYEREKTŐL.

– A vezetéknévüket állítsd betűrendbe!

– Beszéljétek meg, hogy kell-e az utcáknak, a településeknek megkülönböztető nevet adni!

– Gyűjtsetek még olyan eseteket, amikor szükség van a megkülönböztető tulajdonnévre!

– Adj helyesírási jó tanácsot a gyűjtött tulajdonnevek leírásához!

9. ÍRD LE ANNAK AZ UTCÁNAK A TULAJDONNEVÉT, AMELYIKBEN LAKSZ, ÉS AZ ISKOLÁÉÉ IS!

10. KERESD A NEVEKET A KÖVETKEZŐ MONDATOKBAN! A FÜZETED-BE ÍRD LE ŐKET TOLDALÉK NÉLKÜL! 7 NEVET TALÁLHATSZ!

Zsuzsi tulipánt szedett a kertben.

A virágot egy karcsú vázába tette.

Édesanya örült a szép csokornak!

11. JÁTSSZATOK SZÓKERGETŐT! A CSOPORTBAN SZEMFÜLES KEZDJE MONDANI MAGÁBAN AZ ÁBÉCÉT. AMIKOR CSALAFINTA MEGÁLLÍTJA, HANGOSAN KIMONDJA, HOGY MELYIK HANGNÁL TART. EZZEL A HANGGAL KEZDŐDŐ SZAVAKAT KELL MONDANOTOK SORBAN, AHOGY ÜLTÖK. A SZAVAK CSAK NEVEK LEHETNEK, ÉS NEM ISMÉTELHETITEK, AMI MÁR ELHANGZOTT.

Fürkész figyelj, hogy jó-e szó. Ha valaki rosszat mond vagy nem tud újabb szót, zálogot ad. A zálogokat Ugribugri gyűjti, és ő vezeti a zálogkiváltást. A zálogot két tulajdonnév helyes leírásával lehet visszaszerezni.

12. HA VALAKI NEM ÉRTI PONTOSAN A NEVEDET, AMIKOR TELEFONÁLSZ, MEGKÉR ARRRA, HOGY BETŰZD. EZ ÚGY TÖRTÉNIK, HOGY A NEVED MINDEN EGYES HANGJÁNÁL EVVEL KEZDŐDŐ NEVEKET SOROLSZ.

Tibor nevét például így lehet betűzni:

té, mint Teréz

i, mint Ilona

bé, mint Béla

o, mint Olga

er, mint Rózsa

– Írd le, hogy a saját keresztnéved betűzéséhez mely tulajdonneveket használnád!

13. FORDULJATOK EGYMÁS FELÉ A TÁRSADDAL, ÉS BETŰZZÉTEK EGYMÁSNAK A NEVETEKET!

14. ÍRD LE AZOKAT A TULAJDONNEVEKET, AMELYEKET A TÁRSAD HASZNÁLT!

15. NEMCSAK TULAJDONNEVEKET, HANEM BÁRMILYEN MÁS SZÓT IS BETŰZHETTEK. NEHEZEBB A FELADAT, HA SZABÁLYOZZÁTOK A BETŰZÉSHEZ HASZNÁLHATÓ NEVEK FAJTÁJÁT. PÉLDÁUL: CSAK TÁGYAK NEVE, CSAK ÁLLATNÉV VAGY CSAK ENNIVALÓ NEVE ÁLLHAT A *MINT* SZÓ UTÁN.

16. OLVASD EL A *KI VAN A DIÓHÉJBAN?* CÍMŰ KÖNYVEDBŐL SZILÁGYI DOMONKOS *MIT ESZEL, JANKÓ?* CÍMŰ FELELGETŐS MONDÓKÁJÁT!

Mit eszel, Jankó!

Mit eszel, Jankó?

Mézes kenyeret.

Mit eszel, Cirmos?

Rántott egeret.

Mit eszel, Bundás?

Velőtlen csontot.

Mit eszel, Mekegi?

Fűzfalombot.

Mit eszel, Ráró?

Fagyott parazsat.

Jóllaktál-e, Jankó?

Jól a darazsak!

17. ÍRD EGYMÁS ALÁ A MONDÓKÁBAN SZEREPLŐ TULAJDONNEVEKET!

- Írd melléjük azt is, hogy miféle élőlények viselhetik a leírt nevet!
- Beszéljétek meg, hogy mi a különbség a kétféle név között!

18. CSERÉLD KI A MONDÓKÁBAN SZEREPLŐ TULAJDONNEVEKET AZOKKAL A NEVEKKEL, AMELYEKET TE ÍRTÁL! OLVASD FEL ÍGY A SZÖVEGET!

19. FOLYTASD AZ EREDETI MONDÓKÁT ÁLTALAD KITALÁLT, ÚJABB KÉRDÉSEKKEL ÉS VÁLASZOKKAL!

20. MI JUT ESZEDBE, HA AZT A SZÓT HALLOD, HOGY CSIGA? MONDD EL!

- Az állatos könyvedben olvashattál is a csigákról. Figyeld meg, hogy ebben a szövegben hányféle dolog megnevezésére szolgál a **csiga** szó!

A tornyokba csigalépcső vezet fel. Az épületeken és oszlopokon csigadíszeket is láthatsz.

Az emelőt, amivel régen a nehéz köveket az emeletre húzták, szintén csigának hívták. (Ma már a daru végzi ezt a munkát, a madarak nagy büszkeségére.)

A füledben is van csiga. Nem kell megijedni, ez csak egy kicsi, csiga alakú csontocska. Ez segít neked az egyensúlyozásban.

Biztos, hogy te is kóstoltál már csigát! Csodálkozol? Hát még sose ettél kakaós csigát, csigatésztát vagy csiga formájú brióst?!

- Magyarázd meg a szöveg zárójeles mondatát! Miért lehet büszke a daru madár?

21. TUDOD-E, HOGY MI MINDENNEK VAN FEJE?

Neked például hány fejed van? Éppen öt:
egy a nyakadon,
kettő a kezeden,
kettő a lábadon.

- Írd le ezeknek a testrészeknek a nevét!
- Melyik növénynek van feje? A képről biztosan eszedbe jut.

Képek: káposztafej, virág, kukoricacső, vöröshagyma, fokhagyma

- Mondj olyan mondatokat a képeken látható növényekről, amelyekben szerepel a **fej** szó!

22. BESZÉLJÉTEK MEG, KIRE MONDJUK, HOGY:

- Ő a család feje, ő a családfő?
- Ő a csapat feje?

- Kutassatok ti is olyan érdekes szavak után, amelyeket többféle értelemben használunk (pl. orr, gyomor, szív)!
- Írd le a gondolataidat arról, hogy szerinted mi a szerepe a családban a családfőnek!
- Számold meg, hány toldalékos név fordult elő az írásodban!

23. PÓTOLD KI A NEVEK HIÁNYZÓ BETŰJÉT A KÖVETKEZŐ MONDATPÁROKBAN!

A legtöbb _irág tavasszal és nyáron nyílik.
Az én legjobb barátnőmet _irágnak hívják.

Ma ritkán kapják a lányok az _bolya keresztnevet.
Az _bolya szerényen megbújik a fű között.

- Írd le tollbamondás után a kipótolt mondatokat!
- Húzd alá bennük a neveket! Hány toldalékos közülük?
- Gyűjts olyan foglalkozásneveket, amelyeket tulajdonnévként is használunk! Írj velük mondatokat mindkét formájukban!

2.2.2 CSELEKVÉSEK, TÖRTÉNÉSEK (MIT CSINÁL? MI TÖRTÉNIK?)

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: értelmezésre épülő szójelentés-felismerés, megkülönböztetés, időfogalom, kérdésekre válaszkeresés, szókinccs gyarapítás, szövegalkotás.)

1. OLVASSÁTOK EL A MONDATOT!

Egy fürge kerékpáros gyorsan végigkerekedett az erdei ösvényen.

– Beszéljétek meg, hogy melyik kérdésre felel az a szó, hogy:

végigkerekedett

Kérdések: ki? mit? mit csinált? mikor? milyen?

– Mi mindent kell csinálnia ahhoz a kerékpárosnak, hogy jól menjen a biciklijére? Gyűjtsd össze a cselekvéseit!

A kanyarban csúszós volt az út a sok esőtől.

Mi történhetett a kerékpárossal? Gyűjtsetek erről is szavakat!

– Írd le két csoportban a bicikliről gyűjtött szavakat!

cselekvések (mit csinált?)

történések (mi történt vele?)

2. CSINÁLJÁTOK AZOKAT A CSELEKVÉSEKET, AMIT MONDOK!

ír, mosolyog, feláll, ugrik, simogat, kiált, sűg, leül

3. KI EMLÉKSZIK, MIT CSINÁLT? SOROLJA FEL A MOST ELVÉGZETT CSELEKVÉSEKET!

– Írjátok le a felsorolt cselekvéseket!

– Melyik kérdésre válaszolnak ezek a szavak?

4. VOLT-E MÁR NÁLATOK FORDÍTOTT NAP AZ OSZTÁLYBAN? AZ OLYAN, HOGY SENKI NEM AZT CSINÁLJA, MINT AMIT MEGSZOKTATOK. A FIÚK AZT TESZIK, AMIT A LÁNYOK, A LÁNYOK AZT, AMIT A FIÚK, A TANÍTÓ NÉNIBŐL DIÁK LESZ ÉS A GYEREKEK VÉGZIK A TANÍTÓ NÉNI FELADATÁT. PRÓBÁLJÁTOK KI!

Soroljátok fel, hogy egy ilyen fordított napon

- mit csinálnának a fiúk,
- a lányok,
- a tanító néni?

Mi történhet az osztályban?

5. ÍRJÁTOK LE A CSELEKEDETEKET CSOPORTOSÍTVA!

Például:

a fiúk: babáznak, ugróköteleznek, sugdolóznak...

a lányok: birkóznak, fociznak, elesnek...

a tanító néni: felel, olvas, jelentkezik...

6. BÖRCsök MÁRIA TRÉFÁS VERSÉBEN IS MINDENKI MÁST CSINÁL, AHOGY A FORDÍTOTT ISKOLAI NAPON. OLVASD EL A VERSET!

Mindenki mást csinál

A kutyám lovagol,
a lovam kutyagol,
a majom majmolja a macskát.

A sünöm malackodik,
a malac sündörög,
a szöcske felfalja a szecskát.

A rókám rákászik,
a rákom rókázik,
a fogasomnak hullik a foga.

A fókám kacsázik,
a kacsám mókázik,
s ez így megy, vége nincs soha.

Lesem a fülemülét, felel-e.
Szidom a muflont, milyen mafla,
s a tapírt, hogy a papírt
melyre írok,
a mancsával összetapogatja.

7. ÍRD EGYMÁS ALÁ A VERS SZEREPLŐINEK A NEVÉT!

– Írd a nevek mellé, hogy mit csinálnak a szereplők, mi történik velük!

**8. KERESSETEK A VERSBEN OLYAN SZÓT, AMIT MÁSIKKAL TUDNÁ-
TOK HELYETTESÍTENI ANÉLKÜL, HOGY MEGVÁLTOZNA A SZÖVEG
ÉRTELME!**

9. GYŰJTSETEK CSELEKVÉSEKET, TÖRTÉNÉSEKET:

- egy hétköznap reggeli készülődésről,
- egy ünnepi reggel eseményeiről,
- a játszótéren történekről stb.

- Keressétek meg a gyűjtött szavakban az ismétlődő cselekvéseket, történeket!

10. JÁTSSZATOK SZÓKERGETŐT, AHOGYAN AZT A NEVEK GYŰJTÉSEKOR TETTÉTEK! MOST AZONBAN CSELEKVÉSEKET, TÖRTÉNÉSEKET MONDJATOK!

11. A MINTA SZERINT ALKOSS CSELEKVÉSEKET, TÖRTÉNÉSEKET!

<i>pörög</i>	▶	<i>pördít, pördül</i>
<i>forog</i>	▶	<i>fordít, fordul</i>
<i>vet</i>	▶	
<i>szép</i>	▶	
<i>szabad</i>	▶	
<i>csorog</i>	▶	
<i>cseng</i>	▶	

- A szavak közül mindkettőt foglald mondatba úgy, hogy egyszer cselekvést jelentsen a mondatban, másszor pedig történeést!

12. VIZSGÁLJÁTOK MEG A KÖVETKEZŐ MONDATBAN A CSELEKVÉS IDEJÉT!

Zsuzsi behozta az iskolába a dinoszauruszokról szóló könyvét.

- Mikor hozta be Zsuzsi a könyvet?

Vitassátok meg!

most? régen?... nagyon régen?... majd még csak ezután teszi?

- Hogyan mondanád, ha most hozná be Zsuzsi a könyvet? Egész mondatdal válaszolj!

Zsuzsi a könyvet az iskolába.

13. EMLÉKSZEL, HOGYAN SZEREZTE MEG BÖBE A BANÁNT? MESÉLD EL!

(Ha elfelejtetted, olvasd el újra! Megtalálod az állatos könyved híres állatokról szóló fejezetében!)

– A következő két mondat ebből a szövegből való. Olvasd el!

Másnap összecsukható létrát tettek a szobába.
Böbe szétnyitotta a létrát, és úgy ette meg a banánt.

- A Böbéről szóló mondatokban keresd a választ a kérdésekre!
- Mit csináltak a gondozók? (A válasz 1 szó legyen!)
- Mit csinált Böbe? (Két cselekvést keress!)

- Írd le a szavakat a füzetedbe!
- Mikor csinálták mindezt? Döntsd el Most? Régen? Még nem tették meg, majd ezután teszik.
- Karikázd be a szavakban a hosszú mássalhangzót!

14. ÍRD ÁT ÚGY A BÖBÉRŐL SZÓLÓ MONDATOKAT, MINTHA MOST, JELEN IDŐBEN CSELEKEDNE BÖBE ÉS A GONDOZÓK!

15. MI TÖRTÉNT VELETEK TEGNAP? – KÉRDEZTE ZSUZSI A PAJTÁSAITÓL.

Ilyen válaszokat kapott:

Megijedtem egy kutyától.
Elvesztettem a tornacipőmet.
Meglátogatott a nagymama.
Megünnepelték a névnapomat.
Levél érkezett a barátnőmtől.
Elkéstem a németóráról.
Meglépetést készítettem anyukámnak.
Megsérült a lábam.
Minden leckémet megtanultam

- Válasszátok ki azt a szót a válaszokból, amelyik a cselekvést vagy a történést nevezi meg!
- Figyeljétek meg ezeknek a cselekvéseknek és történéseknek az idejét!
- Alakíts át három mondatot jelen idejűvé!
- Az utolsó két mondatot úgy fogalmazd át, hogy a cselekvés és a törté-
nés majd még csak ezután, a jövőben következzen be!

16. EGYEDÜL VAGY TÖBBEN CSELEKEDTÉK AZT, AMI A 15. FELADAT ELSŐ NÉGY MONDATÁBAN MEGTÖRTÉNT? KI VOLT A CSELEKVŐ?

17. VÁLASSZ EGY OLYAN ESETET A 15. FELADATBAN LEÍRTAK KÖZÜL, AMELYIK MÁR VELED IS MEGTÖRTÉNT, ÉS SZÍVESEN ELMESÉLNÉD A TÖBBIEKNEK! MONDD EL RÖVIDEN!

18. VÁLASSZ EGYET A JÓ TÖRTÉNÉSEK KÖZÜL! BESZÉLD MEG A TÁRSADDAL, HOGY ELŐFORDULHAT-E ABBAN IS VALAMI KELLEMETLEN DOLOG! AZT A VÁLTOZATOT MESÉLJÉTEK EL A TÖBBIEKNEK, AMELYIK SZERINTETEK ÉRDEKESEBB LEHET NEKIK!

19. VÁLASSZATOK EGYET A ROSSZ TÖRTÉNÉSEK KÖZÜL! TALÁLJATOK KI TÖBB VÁLTOZATOT ARRA, HOGY HOGYAN FORDULHATNA JÓRA A DOLOG! MESÉLJÉTEK EL A LEGMULATSÁGOSABB VAGY A LEGTANULSÁGOSABB MEGOLDÁSOTOKAT A TÖBBIEKNEK!

20. VÁLOGASD SZÉT A NEVEKET ÉS A CSELEKVÉSEKET! CSOPORTOSÍTVA ÍRD A TÁBLÁZATBA A SZAVAKAT!

pék, zsemlét, süt, lapátol, zsákból, elégett, felborult, kosarakban, sorakoznak, dagasztotta, majd megkeveri

NEVEK (KI? MI?)	CSELEKVÉSEK, TÖRTÉNÉSEK (MIT CSINÁL? MI TÖRTÉNIK?)

21. KI, MIT CSINÁL? EGÉSZÍTSD KI SZÓKAPCSOLATTÁ A MEGADOTT SZAVAKAT! JELLEMZŐ CSELEKVÉST ILLESSZ A NEVEKHEZ!

a kovács..... a kertész.....

az orvos..... a boltos.....

a cica a pilóta.....

22. TALÁLD KI A CSELEKEDETEKBŐL, HOGY KIRŐL VAN SZÓ!

beül, becsatolja, beindítja, berreg, jelez, kanyarodik, dudál, előz

– Egészítsd ki szókapcsolattá a szavakat!

Például: beül *az autóba*, becsatolja *az övet* stb.

– Írd le úgy a cselekvéseket, mintha azok már régebben megtörténtek volna.

23. KERESS AZ OLVASMÁNYAIDBAN CSELEKVÉSEKET, TÖRTÉNÉSEKET!

Így csináld:

Olvasd el a szöveget, amelyikben kutatni akarsz!

Például ezt: *Egy nap, úszás után, Pamacs hazafelé kutyaolt.*

A keskeny fahídon megcsúszott, és belepottyant a vízbe. Egyre lejjebb és lejjebb merült.

Ezután mondatonként haladj!

Keress meg, hogy ki a szereplő, aki cselekszik, akivel a dolgok megtörténnek.

Tegyél fel kérdést, hogy rátalálj a keresett szóra!

Így: *Egy nap, úszás után Pamacs hazafelé kutyaolt.*

Ki a szereplő? ► Pamacs

Mit csinált? ► **kutyaolt** (ez a keresett szó)

A keskeny fahídon megcsúszott, és belepottyant a vízbe.

Ki a szereplő? ► Pamacs

Mi történt vele? (Két dolog is történt!) ► **megcsúszott, belepottyant**

A harmadik mondatot próbáld egyedül!

24. A PAMACSRÓL SZÓLÓ MONDATOKBAN FIGYELD MEG A CSELEKVÉSEK, TÖRTÉNÉSEK IDEJÉT!

Mikor történt mindez? Éppen most vagy régebben?

– Olvassátok fel egymásnak a Pamacsról szóló mondatokat úgy, mintha most történnének az események!

– Írjátok is le jelen időben a mondatokat!

25. OLVASD EL AZ *ÉN, TE... MI* CÍMŰ KÖNYV 39. OLDALÁN A NYUGTALANUL FORGOLÓDOM CÍMŰ RÉSZT.

- Mely cselekvések miatt nem tud nyugodtan aludni a kisgyerek?
Sorold fel!

26. OLVASD EL AZ *ÉN, TE... MI* CÍMŰ KÖNYV 39. OLDALÁN A VAN EGY TAKARÓM CÍMŰ RÉSZT!

- Írd ki a szövegből azokat a cselekvéseket, történéseket, amelyek *k, a, m* betűvel kezdődnek!
- Írd ki azokat a neveket, amelyek *t, k, a* betűvel kezdődnek!
.....

27. EGÉSZÍTSD KI A TÁBLÁZATOT A MEGFELELŐ CSELEKVÉS BEÍRÁSÁVAL!

KI?	MIVEL?	MIT CSINÁL?
az elsősök	ceruzával	
Peti és én	ecsettel	
te és én	kanállal	
te	labdával	
ők	vonattal	

28. ALKOSSATOK MONDATOKAT A TÁBLÁZAT SZAVAINAK FELHASZNÁLÁSÁVAL!

- A cselekvések jelen idejűek legyenek a mondataitokban!

29. FIGYELJÉTEK MEG A TÁBLÁZATBAN A KI? KÉRDÉSHEZ TARTOZÓ SZAVAKAT!

- Keressetek közöttük olyan szót, amelyik valakinek a tulajdonnevét helyettesíti!
- Keressetek még olyan szavakat, amivel helyettesíthetjük a neveket (ő, mi, ti)!

30. HA SZÜKSÉGES, HAGYJÁTOK EL VAGY HELYETTESÍTSÉTEK A NEVEKET AZ ELŐBB MEGFIGYELT SZAVAKKAL A KÖVETKEZŐ MONDATOKBAN!

Piroska sokat olvas. Piroska a legjobb helyesíró az osztályban.

Peti, fuss a kerítéshez! Peti, hozd ide onnan a labdát!

Juli, Zsuzsa és Sára a legjobb barátnők.

Julit, Zsuzsát és Sárát még senki nem látta veszekedni.

31. ÍRD LE A TÁBLÁZATBÓL A MIVEL? KÉRDÉSRE FELELŐ SZAVAKAT!

– Jelöld a szavakban a szótári alakot!

– Írd le a táblázatból a cselekvéseket betűrendben és minden lehetséges helyen elválasztva!

32. EGÉSZÍTSD KI A CSELEKVÉST JELENTŐ SZAVAKAT A SZÓKAPCSOLATOK ÉRTELMÉNEK MEGFELELŐEN!

mi filmet néz...	te mesét hallgat...
ti tortát esz ...	én kakaót isz.....
Zsuzsiék leckét ír...	Robi meccset néz

33. JAVÍTSD A KÖVETKEZŐ SZÖVEGET!

Kati és Julcsi elindultál a játszótérre. Útközben találtok egy kiscicát. A cica keservesen nyávogtak. Megbeszélte, hogy hazaviszitek Katiékhoz.

34.VIZSGÁLJÁTOK MEG A KÖVETKEZŐ SZÖVEG MONDATAIT!

Mi a véleményetek a *csinálja* szó használatáról?

Délután

Edit délután a leckéjét csinálja.

A mama is akkor csinálja a vacsorát.

A nagymama csinálja a lángos tésztáját.

Mire elkészülnek, édesapa is megcsinálja a bicikli kerekét.

– Keressetek olyan szavakat, amelyekkel helyettesíthetitek a mondatokban a *csinálja* szót!

– Beszéljétek meg a megoldásaitokat!

35.FOGALMAZZATOK A MONDATOK ELÉ, ILLETVE UTÁNA KÖVETKEZŐ MONDATOT ÚGY, HOGY A HÁROM MONDAT KAPCSOLÓDJON EGYMÁSHOZ.

Előző mondat:

Piroska vidáman lépegetett az erdőben.

Következő mondat:

Előző mondat:

Melyiket válasszam? – töprengett a kirakat előtt.

Következő mondat:

36.JÁTSSZATOK HAJTOGATÓST!

4-5 gyerek üljön körbe! A feladat az, hogy egy-egy elhangzó kérdésre mindenki igyekezzen egy szóval válaszolni. A csoport minden tagja előtt legyen egy hosszúkás papír, erre írjátok a válaszaitokat. A válaszadás után hajtsátok le kétszer a papír szélét, hogy a társatok ne lássa, mit írtatok. A papírt az újabb kérdés előtt tovább kell adni a melletted ülőnek. Minden kérdés megválaszolása után tovább megy a papír.

A kérdések: Ki? Kivel? Hol? Mikor? Mit csinált?

Az utolsó válasz után görgessétek ki a feltekert csíkot, és olvassátok el, hogy mi sült ki belőle. Meglátjátok, jókat fogtok nevetni.

Ellenőrizzétek, hogy volt-e hibás válasz a feltett kérdésekre!

37. ÍRJ ÖSSZEFÜGGŐ SZÖVEGET A NÉGY MEGADOTT CSELEKVÉST JELENTŐ SZÓ FELHASZNÁLÁSÁVAL.

38. ÍRJ FOGALMAZÁST A MEGADOTT TÉMA, HELYSZÍN, IDŐ, SZEREPLŐ SZÖVEGBE FOGLALÁSÁVAL. A CSELEKVÉSEKET ÉS TÖRTÉNESEKET MAGADNAK KELL KITALÁLNI HOZZÁ.

39. MUTASSÁTOK BE VALAMELYIK OLVASMÁNYOTOK EGY RÉSZLETÉT DRÁMAJÁTÉKKAL ÚGY, HOGY VÁLTOZTASSATOK EGY KICSIT AZ EREDETI TÖRTÉNETEN.

- A társaitok írják le időrendben a látott cselekvéseket!
- Foglaltok össze tömörített, szóbeli megfogalmazásban a látottakat!
- Beszéljétek el minél részletesebben írásban a bemutatott eseményt!

40. ÍRJATOK MESÉT! TÖBBEN IS ÍRHATJÁTOK EGYÜTT.

- Találjatok ki egy szép mesét arról, hogy hogyan került Kőországba a királylány, mit csinálhatott ott! Mi történt vele? Kiszabadult-e és hogyan?

A főszereplő: egy elátkozott királylány

hely: Kőország

idő: amikor boszorkányok laktak a hegyekben

- Valami nagy veszély fenyegeti a legszebb bolygót. Mindenki azt hiszi, hogy minden elveszett. Egy bátor harcos megmenti a bolygó élővilágát.

főszereplő: jó ügyet szolgáló, bátor és erős, szárnyas

helyszín: a legszebb virágok bolygója

idő: a harmadik évezred

2.2.3 VALAKINEK VAGY VALAMINEK A TULAJDONSÁGA (MELYIK? MILYEN? MIFÉLE?)

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: csoportosítás, pótlás, értelmezés, konkretizálás, rész-egész kapcsolat felfedezése, szókincs, nyelvi igényesség.)

1. JELENTÉSÜK SZERINT CSOPORTOSÍTSD A SZAVAKAT!

ugrik, szállnak, édes, elrepült, forró, illatos, megettem, gyors

Így csoportosíts:

- *cselekvések, történések,*
- *nem cselekvések, történések!*
- Mondjatok állításokat azokkal a szavakkal, amelyek nem cselekvések, történések!

2. ALKOSS A TÁRSADDAL SZÓKAPCSOLATOKAT A KÖVETKEZŐ SZAVAKBÓL!

*harang, csendes, komoly, orvosság, kapu,
friss, asszony, barna, keserű, tej, kislány*

- Írd le a füzetbe a szókapcsolatokat!
- Húzd alá a szókapcsolatokban a személyek és az élettelen dolgok nevét!
- Beszéljétek meg, hogy mit árulnak el a személyekről, tárgyakról a mellékük írt szavak! Melyik kérdésre válaszolnak?
- Foglaljátok mondatba a szókapcsolatokat!

3. ÍRD LE AZT A SZÓKAPCSOLATOT, AMELYIKBŐL VALAMINEK A TULAJDONSÁGÁT TUDTAD MEG!

<i>Gabi iszik</i>	<i>csepereg az eső</i>
<i>a víz hideg</i>	<i>a tüske szúrós</i>
<i>a pohár tiszta</i>	<i>szakadozott könyv</i>

- Húzd alá a leírt szókapcsolatokban azt a szót, amelyik a tulajdonságot fejezi ki!
- Milyen lehet még a víz? Gyűjts róla tulajdonságokat!

4. ÍRJATOK RÖVID TÖRTÉNETET ARRÓL, HOGY HOGYAN SZAKADT EL A KÖNYV!

Használjátok fel az elbeszéléshez a szókapcsolatok második csoportját!

5. OLVASD EL KOSZTOLÁNYI DEZSŐ JÁTÉKRÓL SZÓLÓ VERSRÉSZLETÉT!

A játék.

Az különös.

Gömbölyű és gyönyörű,

Csodaszép és csodajó,

Nyitható és csukható,

Gomb és gömb és gyöngy, gyűrű.

Bűvös kulcs és gyertya lángja,

Színes árnyék, ördöglámpa.

– Beszéljétek meg, hogy mi mindennel lehet játszani! Keressetek a versrészletből is játékra alkalmas tárgyakat, dolgokat!

– Mit lehet játszani szerinted a versben szereplő tárgyakkal, dolgokkal?

6. ÍRJÁTOK KI A VERSBŐL A TÁBLÁZATBA AZOKNAK A TÁRGYAKNAK, DOLGOKNAK A NEVÉT, AMELYEKEL JÁTSZHATUNK!

Írjátok a nevek mellé azt a cselekvést, amit játék közben csinálhatunk egy-egy tárggyal, dologgal!

TULAJDONSÁGOK	NEVEK	CSELEKVÉSEK, TÖRTÉNÉSEK

7. MILYENEK AZOK A TÁRGYAK VAGY DOLGOK, AMELYEKSEL JÁTSZANI LEHET? KERESD A TULAJDONSÁGAIKAT A VERSRÉSZLET SZÖVEGÉBEN!

8. ÍRJÁTOK A TÁBLÁZATBA A VERSRÉSZLETBŐL A JÁTÉKRA HASZNÁLHATÓ TÁRGYAK, DOLGOK TULAJDONSÁGÁT!

- Mondd el, hogy szerinted milyen lehet: a bűvös kulcs, az ördöglámpa!
- Le is rajzolhatod őket.

9. EGÉSZÍTSD KI A TÁBLÁZATBA ÍRT TULAJDONSÁGOKAT A BŰVÖS KULCS ÉS AZ ÖRDÖGLÁMPA JELLEMZŐ TULAJDONSÁGAIVAL!

- Magyarázd el, hogyan lehet színes árnyékot csinálni!
- Ki melyik színt szereti a legjobban? (Kedveltségi rangsor összeállítása.)
- A gyűjtött színekkel mondjatok szókapcsolatokat! Egy-egy szín többször is szerepelhet. (Pl. fehér kendő, fehér papír, piros alma, piros szív, piros ruha, zöld fű...)
- Játsszatok színfogócskát! Fedjétek be átlátszó színes papírral a zseblámpák üvegét! Nagyobb falfelületen fogócskázhattok a színes fényfoltokkal. Egyik társatok pedig közvetítse a mérkőzést a színek mozgásáról. Olyan sebességgel mozgassátok a fényeket, hogy az elbeszélő követni tudja a mozgásukat.
- Mutasd be szóban a játékot! A társaid figyeljék, hogy hány tulajdonságot említettél a bemutatásban!

10. MIFÉLE JÁTÉKOT SZERETSZ LEGINKÁBB JÁTSZANI?

Válaszd ki a rá jellemző *tulajdonságot!*

szabadtéri
számítógépes
társas
építő
egyéni
szerelő

játék

11. ISMERTESD A KEDVENC JÁTÉKODAT! NEVEZD MEG, MONDD EL A TULAJDONSÁGAIT ÉS AZT IS, HOGY MIT LEHET CSINÁLNI VELE JÁTÉK KÖZBEN!

- Milyen balesetveszélyre (rossz történésre) figyelmeztetnéd ezzel a játékkal kapcsolatban a játszótársadat?
- Készíts leírást írásban is erről a játékról!

12. TALÁLJ KI EGY TALÁLÓS KÉRDÉST A KEDVENC MESEHŐSÖDRŐL!
(A tulajdonságait és a cselekedeteit sorold!)

13. KÉPZELD AZT, HOGY A JÁTÉKBOLT KIRAKATA ELŐTT ÁLLSZ, AHOL UGYANABBÓL A JÁTÉKBÓL TÖBBFÉLE IS LÁTHATÓ.

– Melyiket választanád? Húzd alá azt a tulajdonságot, ami a döntésedet meghatározza! Több tulajdonságot is megjelölhetsz.

LABDÁK: nagy, pettyes, kicsi, közepes, óriás, apró, tömött, felfújtt, könnyű, nehéz, puha, kemény, sima, piros, barna, fekete-fehér, rúgható

BABÁK: nagy, pólyás, kicsi, hajas, öltöztethető, beszélő, járó, síró, fürdethető

ÁLLATOK: szőrös, pikkelyes, ragadozó, szárnyas, tollas, csúszó-mászó, vízi, szárazföldi, nagytestű, kicsi, vízi, félelmetes, szelíd, szétszedhető

AUTÓK: felhúzható, lendkerekes, távirányítós, berregő, szirénázó, áramvonalas, nyitott, zárt, piros, kék, fekete, ezüstös, gyors, stabil, lassú

14. ÍRJ SZÓKAPCSOLATOKAT A KIRAKATBAN LÁTHATÓ JÁTÉKOKRÓL A VÁLASZTOTT TULAJDONSÁGOK FELHASZNÁLÁSÁVAL!

– Indokold meg, hogy miért éppen a kiválasztott tulajdonságát tartod fontosnak!

– Keressetek a játékok tulajdonságai között olyanokat, amelyek egymásnak ellentétei!

15. IGAZ-E, HOGY UGYANAZT A TULAJDONSÁGOT TÖBBFÉLE SZÓVAL IS MEGNEVEZHETJÜK? VITASSÁTOK MEG!

– Álláspontotok igazolására keressetek példát a játékoknál felsorolt tulajdonságok között!

16. OLVASD EL KOSZTOLÁNYI DEZSŐ *JÁTÉK* CÍMŰ VERSRÉSZLETÉBŐL AZ ELŐZŐ TÁBLÁZATBA KIÍRT TULAJDONSÁGOKAT!

– Mondd el, hogy melyik illik a te kedvenc játékodra! Miért?

17. VITASSÁTOK MEG, HOGY A MEGFIGYELT TULAJDONSÁGOK CSAK A VERSRÉSZLETBEN SZEREPLŐ JÁTÉKOKRA IGAZAK, VAGY MÁS TÁRGYAK, JELENSÉGEK, ESETLEG ÉLŐLÉNYEK IS LEHETNEK ILYENEK!

Megállapításotokat bizonyítsátok példákkal!

18. VIZSGÁLD MEG A KÖVETKEZŐ TULAJDONSÁGOKAT!

Nevezd meg, hogy **kire** vagy **mire** mondhatjuk, hogy:

hajlékony,

mozgékony,

vidám,

kemény,

viharos,

bölcs,

éltes,

veszélyes,

keskeny!

– Írd a tulajdonság mellé a tárgyakat vagy élőlényeket megnevező szavakat!

19. EGÉSZÍTSD KI TULAJDONSÁGOKKAL A KÖVETKEZŐ MONDATOT!
A 18. FELADATBAN FELSOROLT SZAVAK KÖZÜL VÁLOGASS!

A ember időben kerüli a hegyi utakat.

20. GONDOLJ: EGY VIRÁGRA, EGY ÁLLATRA ÉS EGY KAVICSRA!

Írj mindegyikről tulajdonságokat a füzetbe!

a virág:

az állat:

a kavics:

– Olvassátok fel egymásnak a tulajdonságokat! Találjátok ki, hogy ki melyik állatra vagy virágra gondolt! Ha nem sikerült a kitalálás, vitassátok meg, hogy mi lehet az oka!

21. ÍRJ RÖVID ISMERTETŐ SZÖVEGET A KEDVENC NÖVÉNYEDRŐL VAGY ÁLLATODRÓL! EHHEZ GYÚJTS ÖSSZE MINÉL TÖBB RÁ JELLEMZŐ TULAJDONSÁGOT, CSELEKVÉST, TÖRTÉNÉST!

Így kezd a bemutatást:

pl.: *A rózsza olyan növény, amelyiknek...*

vagy: *A hal olyan állat, amelyik...*

22. CSOPORTOSÍTVÁ ÍRD A TULAJDONSÁGOKAT A TÁBLÁZATBA ASZERINT, HOGY MELYIK ÉRZÉKSZERVÜNKKEL VESSZÜK ÉSZRE ŐKET!

*keserű, illatos, szép, zajos, halk, szúrós,
éles, fekete, édes, büdös,*

MIVEL ÉRZÉKELJÜK?	MILYEN?
fül	
orr	
szem	
nyelv	
bőr, tapintás	

– Egészítsd ki a táblázat szavait a saját gyűjtéseddel!

23. VÁLASZD KI A KÖVETKEZŐ TULAJDONSÁGOK KÖZÜL AZOKAT, AMELYEK EMBERRE JELLEMZŐK! ÍRD LE ŐKET EGYMÁS ALÁ A FÜZETBE!

csúszós, kemény, okos, sárga, vidám, nehéz, tekergő, kedves, csípős, ragadós, bölcs, igazmondó, kék, türelmes, gömbölyű, fehér, vastag, vizes, megbízható, zajos

– A leírt tulajdonságok közül húzd alá azt, amelyik szerinted rád is jellemző!

– Keretezd be azt a tulajdonságot, amit szeretnél kifejleszteni magadban. Ha nem szerepel a felsorolásban, írd le, melyik az!

– Keresd meg a leírt belső tulajdonságok ellentétét!
Írd a jó tulajdonságok mellé a rosszakat!

24. MELYIK AZ A TULAJDONSÁG, AMELYIK MINDKÉT MONDATBA BELEILLIK?

Tulajdonságok: *gyors, dagadt, csontos, sebes, széles*

Mondatok: *A folyó vize kavicsokat görget.
A térdem nagyon fáj.*

25. GYŰJTSÉTEK ÖSSZE, HOGY MI LEHET:

friss:

egyenes:

szűrős:

– Foglaljátok mondatba a gyűjtött szavakat a tulajdonságukkal együtt!

– Illesszetek -an, -en toldalékot a *friss, egyenes, szűrős* szavakhoz. Így is alkossatok mondatokat ezekkel a tulajdonságokkal!

26. OLVASD EL A KÖVETKEZŐ SZÖVEGET! FIGYELD MEG, MELYIK SZÓ FOLYTONOS ISMÉTLŐDÉSÉT KELLENE ELKERÜLNI, HOGY KIFEJEZŐBB LEGYEN A SZÖVEG!

Rozi szép ruhában érkezett hozzánk.

Egy szép virágcsokrot is hozott a mamámnak.

Ebéd után a szépen rendezett kertben játszottunk.

Amikor labdáztunk, észrevettük, hogy egy szép alma hever a fa alatt.

Gyorsan meg is ettük a szép gyümölcsöt.

Szép délutánt töltöttünk együtt.

– Keress más szavakat a *szép* helyettesítéséhez!

Segítenek a következő tulajdonságok. Válasszátok ki közülük a legmegfelelőbbet!

egészséges, gondosan ápolat, illatos, maszatos, csinos, gazos, kellemes, gyönyörű, érett, romlott

– Írd le a *szép* helyettesítésével változatossá alakított szöveget!

27. VÁLASSZATOK EGYET AZ IDÉN OLVASOTT MESÉK KÖZÜL!

– Írjátok le belőle a mesehős legalább három jellemző tulajdonságát!

– Válasszátok ki azt a tulajdonságát, amelyik leginkább segítette a célja elérésében.

– Fogalmazd meg röviden a véleményed a kiválasztott mesehősről!

28. KERESD MEG AZ OLVASÓKÖNYVEDBEN A KEDVENC OLVASMÁNYODAT! OLVASD EL AZ ELSŐ ÖT MONDATÁT! ÍRD KI BELŐLE EGYMÁS ALÁ A TULAJDONSÁGOT JELENTŐ SZAVAKAT!

– Írd a leírt tulajdonságok mellé azt is, hogy minek vagy kinek a tulajdonságát fejezik ki a szövegben!

29. MELYIK TULAJDONSÁG ILLIK AZ ALÁBBI KÖZMONDÁSOKHOZ, SZÓLÁSOKHOZ? PÁROSÍTSD ÖSSZE ŐKET!

Tulajdonságok:

bölcs, megfontolt, friss, kitartó, furfangos, pazarló, fukar, öntelt, kapzsi, alattomos

Ki korán kel, aranyat lel.

Lassú víz partot mos.

Más kárán tanul az okos.

Ki a kicsit nem becsüli, a nagyot nem érdemli.

Lassan járj, tovább érsz.

Többet észszel, mint erővel.

– Amelyik tulajdonsághoz nem találtál párt, ahhoz te keress közmondást vagy szólást!

30. AZ ALÁBBI MUNKAMEGOSZTÁSBAN GYŰJTSETEK SZAVAKAT AZ OLVASMÁNY KIJELELT RÉSZLETÉBŐL!

UGRIBUGRI	cselekvéseket, történéseket gyűjt
SZEMFÜLES	élőlények, élettelen dolgok nevét gyűjti
FÜRKÉSZ	tulajdonságokat gyűjt
CSALAFINTA	szókapcsolatokat gyűjt, amelyekből megtudjuk, hogy: valaki vagy valami milyen?

31. GYŰJTSETEK SZAVAKAT A KÖVETKEZŐ MUNKAMEGOSZTÁS SZERINT:

Ugribugri: Öt *-ó-ra, -ő-re* végződő tulajdonságot gyűjt a szójegyzékből! Egyet mondatba foglal.

Szemfüles: Öt *-ú-ra, -ű-re* végződő tulajdonságot gyűjt a szójegyzékből! Egyet mondatba foglal.

Fürkész: Öt *-j-t* és öt *ly-t* tartalmazó tulajdonságot gyűjt a szójegyzékből! Egyet mondatba foglal.

Csalafinta: A *friss, lassú, hosszas, kegyes* tulajdonságokhoz *-an, -en* toldalékot illeszt, és úgy alkot velük mondatot!

32. JÁTSSZATOK SZÓKERGETŐT TULAJDONSÁGOKKAL, AZ ISMERT JÁTÉKSZABÁLY SZERINT!

33. BŐVÍTSÉTEK KI AZ ORSZÁG-VÁROS... JÁTÉK TÁBLÁZATÁT CSELEKVÉS ÉS TULAJDONSÁG CÍMMEL! EZENTÚL ÍGY JÁTSSZÁTOK!

Országnev	Városnev	Személyek, állatok tulajdonneve	Cselekvés	Tulajdonság

34. KITALÁLÓS: ISMERED-E AZ OSZTÁLYTÁRSAIDAT? MONDJATOK VALAKIRŐL ÁLLÍTÁSOKAT, AMELYEK BEN JELLEMZŐ TULAJDONSÁGAI ÉS CSELEKEDETEI SZEREPELNEK. A TÖBBIEKNEK KI KELL TALÁLNIUK, HOGY KIRŐL VAN SZÓ.

– Ha jól jellemzitek, gyorsan kitalálják a többiek.

Vigyázzatok, hogy ne bántsátok meg egymást!

Fogalmazzatok tapintatosan!

– Melyik tulajdonságáról tudtátok biztosan, hogy csakis ő lehet?

35. FIGYELD MEG A SZAVAKAT A MONDATBAN!

Olvasd el a szöveget!

Palkó egy széles úton sétált a kis parkban.

Magas fiúk száguldottak el mellette. Piros gördeszkájuk csillogott a nap-sütésben. Zajosan robogtak a rácsos kapu felé.

– Csak szavakkal válaszolj a kérdésekre a szöveg alapján!

Írd egymás alá a válaszaidat!

Ki ment sétálni?

Hol sétált Palkó?

Mikor ment sétálni?

Milyen volt az út? **Milyen** a park?

Kik siklottak a parkban?

Hol siklottak el a fiúk?

Milyenek voltak a fiúk?

Milyen volt a gördeszkájuk?

Hova robogtak a fiúk?

Hogyan robogtak?

Melyik kapu felé igyekeztek?

– Húzd alá a leírt szavak közül a tulajdonságokat!

– Mit mondott el a mesélő ezekkel a szavakkal?

– Melyik kérdésre válaszolnak a tulajdonságok a mondatokban?

36. KERESD A TULAJDONSÁGOKAT A MONDATOKBAN!

Nagymama kétszer szokta elmondani, hogy mit csinált a rövid szoknyás Laura és a hosszú hajú Tibor.

Milyen (volt) Laura?

Milyen (volt) Tibor?

Tudod, hogy Marci csodaszép autót kapott a dínó helyett, amit elvesztett?

Milyen az autó?

A piros cipőm szebb, mint a kék.

Melyik cipőkről van szó?

37. ÁLLÍTSD SORBA A TULAJDONSÁG KÜLÖNBÖZŐ MÉRTÉKE SZERINT A SZAVAKAT!

csinosabb – csinos – legcsinosabb

gyors – leggyorsabb – gyorsabb

legsúlyosabb – súlyosabb – súlyos

38. EGÉSZÍTSD KI A MEGFELELŐ TULAJDONSÁGGAL A KÖVETKEZŐ MONDATOKAT!

Szép volt a mostoha, de Hófehérke százszor volt nála.

A három királyfi közül a legkisebb volt a

Katica volt még a királynál is!

39. PÓTOLD A TÁBLÁZATBAN A HIÁNYZÓ SZAVAKAT!

hatalmas	hatalmasabb	legnagyobb
	világosabb	
		legkisebb
nevetséges		

40. MIBEN HASONLÍTANAK EGYMÁSHOZ ÉS MIBEN KÜLÖNBÖZNEK A KÖVETKEZŐ SZAVAK:

fut – futó

ír – író

csillog – csillogó

bukkan – bukkánó

– Állításodat a szavak mondatba foglalásával igazold!

– Gyűjts te is hasonló szópárokat! Írd le őket.

41. MELYIK SZAVAKAT HAGYHATJUK KI A KÖVETKEZŐ MONDATOKBÓL? BESZÉLJÉTEK MEG!

Vasárnap reggeltől estig kellemes, csapadék nélküli, csodálatos, száraz, jó idő várható. Felhőtlen, tiszta, ragyogó égbolttal, csapadék nélkül.

A veréb a falusi udvarokon felejtett, elhagyott kosarokból, zsákokból kilopkodja, felcsipegeti, elviszi a búzát.

Gyorsan, sietősen igyekeztek mielőbb partot érni a háborgó, hullámzó, viharos vízen hánykolódó vitorlás hajó utasai.

– Írjátok le emlékezetből a mondatokat!

– Húzzátok alá a leírt mondatokban a tulajdonságot jelentő szavakat!

42. TALÁLJ KI EGY MESÉT, AMELYIKBEN SZEREPELJEN:

egy hatalmas birodalom, félelmetes sárkány, leggonoszabb boszorkány, csillagszemű tündérlány, a szegény ember legkisebb fia!

– Mondd el a mesédet a többieknek!

– Ha van hozzá kedved, le is írhatod.

– Készíts a mesédhez illusztrációt!

3. MONDATFAJTÁK A BESZÉLŐ SZÁNDÉKA SZERINT

A képességfejlesztés fókuszai: lényegkiemelés, értelmezés, mondat- és szövegalkotás, mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása, a közlések és a megértés pontossága, a beszélői szándék adekvát kifejezése.

3.1 A MONDATOK GONDOLATKÖZLŐ SZEREPE

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: szövegben a gondolati tagoltság felismerése, a mondat üzenetének felfogása, mondatthatárok érzékelése és jelzése, a mondat összetartozó részleteinek felismerése, összekapcsolása.)

1. MARCINAK NAGYON TETSZETT, AMIT A HANGYÁKRÓL OLVASOTT A KÖNYVÉBEN.

Le is írt belőle néhány mondatot a számítógépén. Amikor kinyomtatta, ezt látta a papíron:

A hangyák szeretik a hasukat nagy kedvencük a levéltetű a levéltetű mézízű harmatot présel ki magából ez a hangyák édessége mikor hústra vágynak megeszik a levéltetűt és más rovar is.

– Mire figyelmeztetnétek Marcit, hogy ez máskor ne történjen meg vele?

2. SEGÍTSETEK MARCINAK A MONDATOK VÉGÉNEK, ILLETVE AZ ÚJ MONDAT KEZDETÉNEK MEGTALÁLÁSÁBAN! A MONDATOK VÉGÉT JELÖLJÉTEK ÁLLÓ EGYENESSEL!

– A megoldástok ellenőrzéséhez jó, ha tudod, hogy miről szólnak az egyes mondatok:

- (1) mondat: a hangyák étvágyáról,
- (2) mondat: a kedvenc táplálékukról,
- (3) mondat: a levéltetű édességtermeléséről,
- (4) mondat: a hangyák hús fogyasztásáról szól.

– Olvassátok fel egymásnak a mondatokat!

– Másoljátok le a mondatokat helyesen! Beszéljétek meg, hogyan jelölték írásban a mondatkezdést és befejezést!

3. PRÓBÁLD ÖNÁLLÓAN MEGTALÁLNI A KÖVETKEZŐ MONDATOK HATÁRÁT!

A veréb városban és falun is megél csapatban repül egyik helyről a másikra sokat civakodik a társaival náluk is fontos, hogy ki a legerősebb, legügyesebb.

- Hány fontos információt találsz a szövegben a verébről?
- Minden újabb információ új mondat. Jelöld a kezdetét álló egyenes-sel!
- Beszéljétek meg a társaddal a megoldásaitokat! Olvassátok fel egymás-nak a mondatokat!

4. OLVASSÁTOTK EL TÖBBSZÖR A MONDATOKRA BONTOTT SZÖVE-GET! PRÓBÁLJÁTOTK MEGJEGYEZNI!

- Írjátok le emlékezetből a verébről szóló mondatokat!
- Jelöljétek pontosan a mondatkezdést és a mondatzárást!

5. KERESD A MONDATOK ELEJÉHEZ TARTOZÓ BEFEJEZÉST!

A sorszám és a betű párosításával jelezd az összetartozást!

1. Egy fészekben	A) hagyja el a fészket.
2. Ő soha nem	B) a királynő.
3. A legnagyobb	C) négyféle hangya él.

- Diktáljátok le egymásnak a mondatokat!
- Közösen ellenőrizzétek, és javítsatok, ha hibáztatok!

6. ILLESZD ÖSSZE A SZÉTDARABOLT MONDATOK EGYMÁSHOZ TARTOZÓ RÉSZEIT!

A hangyák
kupakja alá is
Ők is
bebújnak.
Még a befőttés üveg
gyakran beköltöznek
szeretik a lekvárt.
a lakásokba.

– Írd le a mondatokat helyesen!

7. TEGYETEK FEL KÉRDÉSEKET EGYMÁSNAK, MELYEKRE A VÁLASZ A MONDATOKBAN TALÁLHATÓ.

Ezeket a kérdőszavakat használjátok:

Mik? Mit csinálnak? Hova? Mit?

Váltakozva kérdezzetek és feleljetek egymásnak!

8. ÍRJ EGY KÉRDÉST ARRÓL, HOGY TE MIT SZERETNÉL MÉG MEGTUDNI A HANGYÁKRÓL!

9. KÉT SZÖVEG MONDATAI ÖSSZEKEVEREDTEK. VÁLOGASSÁTOK SZÉT ŐKET!

Tükröt, csengőt és játékot tegyél a kalitkájába!
--

A királynő sose mozdul ki a helyéről.

Szeret fán is üldögeálni.

Párvás után a hímek elpusztulnak.

A papagáj virgonc kis állat.

Minden földrészen élnek hangyák.

Beszélgess, játssz vele sokat!

A szárnyas nőtények tojásaikat a földbe rakják.

A hímek a legkarcsúbb hangyák.

– Olvassátok fel egymásnak a megoldásaitokat!
Beszéljétek meg, hogy miért lehetséges többféle jó megoldás is!

– Mondjátok el, hogy mit tudatok meg a szétválogatott szövegekből a hangyáról, mit a papagájról!

10. ALKOSSÁTOK MONDATOT A KÖVETKEZŐ SZAVAKKAL!

a	gyerek	szív	jön	iskola
---	--------	------	-----	--------

– Próbálkozzatok többféle állítás megfogalmazásával!
Legyenek különféle mondatfajták a mondataitok között!

– Írjátok fel a táblára a mondataitokat!
Beszéljétek meg a megoldásaitokat!
Keressétek az eltérések okát!

11. MIT LEHET MEGTUDNI A TÁBLÁRA ÍRT MONDATAITOKBÓL?

Segítenek a kérdések:

Kiről vagy **kikről** szólnak az állítások?

Mit csinálnak a gyerekek?

- Kérdezzetek a mondatban szereplő többi szóra is!
- Hasonlítsátok össze a különböző mondataitok értelmét!

3.2 A BESZÉLŐI SZÁNDÉK KIFEJEZÉSE

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: a közlési cél felismerése, beszélői szándék érzékeltetése szóban és írásban, szó- és írásbeli szövegalkotás.)

1. OLVASSÁTOK EL AZ *ESTE A JÁTSZÓTÉREN* CÍMŰ SZÖVEGET (ÉN, TE... MI, 35. OLDAL)!

- Melyik szereplő kérdezgette a hazatérő gyereket?
- Vitassátok meg, hogy fiú vagy lány a történet mesélője! Indokoljátok a döntéseteket a szöveg segítségével!
- Fontos-e a történet szempontjából, hogy fiúról vagy lányról van szó?
- Ki kérdezte a gyerektől:
Minek hozod fel a tiszta lakásba ezt a sok kavicsot?
Mi a csudát csináltok ilyen sokáig?
- Beszéljétek meg, miért éppen ezt kérdezte a nagymama és anyu!

2. OLVASSÁTOK FEL EGYMÁSNAK HELYES HANGLEJTÉSSEL ANYU ÉS A NAGYMAMA KÉRDÉSEIT!

3. A SZÖVEGBEN MÉG EGY KÉRDÉST FELTETT A NAGYMAMA. EZT ÍRJÁTOK LE A FÜZETBE! FIGYELJÉTEK A MONDAT VÉGI ÍRÁSJELRE!

4. VAJON MIT VÁLASZOLHATOTT A KISGYEREK AZ 1–3. FELADATBAN MEGFIGYELT HÁROM KÉRDÉSRE?

- Beszéljétek és fogalmazzátok is meg a válaszokat!
- Készüljétek fel a kérdések és a válaszaitok bemutatására!
- Írd le a választ a füzetbe leírt kérdésre!

5. A KISGYEREK IS FELTETT EGY KÉRDÉST EBBEN A TÖRTÉNETBEN. KERESSÉTEK MEG A SZÖVEGBEN AZ Ő KÉRDÉSÉT IS!

6. VITASSÁTOK MEG, HOGY KIHEZ SZÓL A GYEREK KÉRDÉSE!

- Miért nincs erre válasz a szövegben? Kinek kellene válaszolnia rá?
- Te mit válaszolnál a kisgyerek kérdésére? Írd le a kérdéssel együtt a választ!

7. ÍRJ EGY OLYAN KÉRDÉST, AMELYIKRE A SZÖVEG UTOLSÓ MONDATA LEHET A VÁLASZ!

8. KÉSZÜLJ FEL A SZÖVEG FELOLVASÁSÁRA ÚGY, HOGY OLVASÁSODBA BELESZÖVÖD A KÉRDÉSEKRE ADOTT VÁLASZOKAT IS!

9. KERESSÉTEK MEG AZ *ESTE A JÁTSZÓTÉREN* CÍMŰ SZÖVEGBEN AZT A MONDATOT, AMELYIKBŐL MEGTUDJUK, HOGY A NAGYMAMA MEGIJEDT, AMIKOR MEGLÁTTA AZ ÜVEGCSEREPEKET!

– Mi árulta el az ijedtségét?

– Mutassátok be egymásnak, hogyan kiálthatott fel a nagymama!

10. KÉPZELJÉTEK EL OLYAN HELYZETEKET, AMIKOR EZZEL AZ EGYSZAVAS MONDATTAL FEJEZNÉTEK KI, HOGY FELHÁBORÍTÓAN VISELKEDIK VALAKI: *PSZT!!!*

Milyen kézmozdulat és arckifejezés illik ehhez a mondathoz?

11. SOROLJATOK FEL OLYAN HELYZETEKET, AMIKOR ÖRÖMÜKBEN ÍGY KIÁLTHATNAK FEL AZ EMBEREK: *HURRÁ!*

Mutassátok meg a Hurrá! felkiáltáshoz illő testtartást és arckifejezést! Így kiáltsatok!

12. OLVASD EL TÖBBFÉLEKÉPPEN A MONDATOT!

Jelentsd ki nyugodt hangon: *Olyan magas ez a hegy.*

Kérdezd csodálkozva: *Olyan magas ez a hegy?*

Kiálts fel örömmel: *Olyan magas ez a hegy!*

Kiálts fel kétségbeesetten: *Olyan magas ez a hegy!*

– Beszéljétek meg, hogy a valóságban milyen helyzetekben hangozhatnak el ezek a mondatok!

– Játsszatok el néhányat a felsorolt helyzetek közül! Használjátok a helyzetnek megfelelően az „Olyan magas ez a hegy” mondatot.

13. OLVASD EL A *HÉTMÉRFÖLDES VASPARIPÁK* CÍMŰ KÖNYVED KÖVETKEZŐ RÉSZLETÉT!

Ha fékezni akarsz, a karodat nyújtsd ki és kicsit feszítsd meg!

Ha gyorsan mész vagy kanyarodsz, óvatosan fékezz!

Ha gödör kerül eléd, ne maradj ülve, laza térdel állj a pedálon! Az emelkedőn lassan, állandó tempóban haladj!

Emelkedj fel, kicsit dőlj előre! A karodat úgy mozgasd, mintha eveznél!

– Mi a neve annak a közlekedési eszköznek, amelynek használatához ad tanácsokat ez a szöveg?

– Milyen esetekre vonatkoznak a mondatok?

– Mi volt a szándéka annak, aki ezt a szöveget írta? Keresd a választ az itt felsorolt mondatok között! Több választ is megjelölhetsz.

Eseményeket akart elmondani.

Kérdéseket tett fel, mert kíváncsi volt.

Figyelmeztetni akart.

Felháborodását akarta kifejezni.

Helyes cselekvésre szólított fel.

Csodálkozását fejezte ki.

Tanácsokat adott veszélyek elkerüléséhez.

Örömeiben felkiáltott.

14. OLVASSÁTOK EL SZÁNTAI JÁNOS A VITA CÍMŰ MESÉJÉNEK RÉSZLETÉT!

- Na, mi lesz már? Állj félre!
- Nem állok én!
- Félre, ha mondom!
- Eszembe sincs! Én léptem először az ágra!
- Méghogy te! Az egész kert látta, hogy én indultam elsőknek.
- Azonnal állj fejre vagy fordulj fel!
- Vigyázz, mit beszélsz!
- Azt hiszed, félek?
- Félsz hát!
- Tőled, te ikszlábú?
- Sápadt kukac!...
- Még egy falevelet se tudsz rendesen megrágni. Fogatlan! Fogatlan!
- Te folyton belebotlasz a lábaidba!
- Te meg teljesen csupasz vagy.
- Te meg...!
- Te meg...!
- Te meg...!
- Te meg...!

– Keressétek a válaszokat a következő kérdésekre!

Hányan voltak a vitatkozók?

Miben nem tudtak megegyezni egymással?

Kik lehettek a szereplők? Miből gondolod?

– Milyen volt a vitájuk hangulata?

Válasszátok ki az erre a vitára jellemző szót!

Többet is választhattok.

vidám, csendes, hangos, durva, barátságos, parázs, késhegyig menő, szelíd, udvarias, dühös, sértő

– Hogyan lehetséges, hogy megéreztetétek ennek a vitának a hangulatát, amikor nem is hallottátok a vitatkozókat?

– Mi segített a vita elképzelésében?

– Melyik írásjelből volt a legtöbb a mondatok végén?

15. VÁLOGASSÁTOK KI A VITA MONDATAI KÖZÜL A KÉRDÉSEKET ÉS A FELKIÁLTÁSOKAT!

Egyenként vizsgáljátok meg a kiválasztott mondatok tartalmát!
Mit akart kifejezni az egyes mondatokkal a beszélő?

16. A MONDATOK LEÍRÁSAKOR HOGYAN JELÖLJÜK A BESZÉLŐ SZÁNDÉKÁT?

Vitassátok meg!

- Mit jelezhet a felkiáltójel előtti három pont az utolsó felkiáltásokban?
- Mit lehetne írni a pontok helyére?

17. KÉSZÜLJETEK FEL A VITA CÍMŰ MESERÉSZLET FELOLVASÁSÁRA!

A pontok helyére az átlalatok javasolt kiegészítéssel együtt mutassátok be a szöveget!

A hangotokkal érzékeltessétek a parázs vita dühös hangulatát!

(A párbeszéd olvasása jó alkalom a kérdő mondat dallamának helyes alkalmazására is.)

18. OLVASD EL MOSONYI ALÍZ *FRÁSZNÉNI* CÍMŰ VERSÉT (KI VAN A DIÓHÉJBAN? CÍMŰ KÖNYV, 54. OLD.)!

a) Keresd a választ a versben a kérdésekre!

- Ki a frásznéni?
- Mit csinál?
- Mikor kiabál?
- Miket kiabál frásznéni?
- Szerinted hány éves lehet?
- Miért kaphatta ezt a nevet a néni? Mit gondolsz, mi lehet az igazi neve?

b) Beszéljétek meg, hány mondatra lehet felbontani a vers szövegét!

c) Melyik mondatvégi írásjel illene az egyes mondatok végére? Miért?

19. TALÁLJATOK KI MÁΣ VÁLASZOKAT A MIT ESZEL, JANKÓ? CÍMŰ PÁRBESZÉDES VERSHEZ (KI VAN A DIÓHÉJBAN?, 35. OLD.)!

Mutassátok be így átalakított szöveget a többieknek!

20. RENDEZZETEK FELOLVASÓVERSENYT AZ OSZTÁLYBAN!

A felkészüléshez válasszatok a következő mesék közül:

- Bálint Ágnes: *Kutyaiskola*
- Lázár Ervin: *Mese reggelre*
- Magyar népmese: *Kinek köszönt a szegény ember?*

A produkciók értékelésekor vegyétek figyelembe:

- a pontos olvasást vagy szövegmondást és
- a helyes beszélői szándék érzékeltetését mondatfajtákkal,
- a bátorságot és a jó testtartást.

(Ha fejből mondjátok a mesét, sokkal nagyobb lesz a sikeretek, mint ha felolvasnátok.)

21. VÁLASSZATOK AZ ÖNÁLLÓ MUNKÁVAL MEGOLDHATÓ FELADATOK KÖZÜL!

A) Nézd át a *Ki van a dióhéjban?* című könyvedet a 30. oldaltól a 45. oldalig! Keress ezeken a könyvoldalakon olyan verseket, amelyekben párbeszédet találsz!

Olvasd el ezeket a verseket, és figyeld meg, hogy milyen mondatokból állnak a párbeszéddek!

B) Készíts rajzot olyan helyzetről, amelyben a szereplők indulatosan beszélnek egymással!

Írd a rajzodra a kérdéseiket és a felkiáltásaikat!

C) Írj egy olyan párbeszédet, amiben vannak kérdések, kijelentések és felkiáltások!

22. FIGYELD MEG, HOGY AZ OLVASMÁNYAIDBAN MELYIK MONDAT-
FAJTA FORDUL ELŐ A LEGGYAKRABBAN!

- Melyek fordulnak elő ritkán? Mi lehet ennek az oka?
- Kérdezd meg a többieket is, hogy ők mit gondolnak erről!

23. KÉPZELD EL, HOGY MI LENNE, HA ZELK ZOLTÁN *PÁRBESZÉD* CÍMŰ
VERSÉBEN NEM MADÁRKÁK, HANEM NYUSZIK BESZÉLGETNÉNEK
(KI VAN A DIÓHÉJBAN?, 35. OLD.)!

- Így kérdezzétek egymást és felelgessetek a társaddal!
- Nyusziennivalók nevének gyűjtésével készüljétek fel a párbeszédetek bemutatására!

24. ÍRJ ÚJ VÁLASZMONDATOKAT LUDWIK JERZY KERN A *ZSIRÁF A
FÉNYKÉPÉSZNÉL* CÍMŰ PÁRBESZÉDES VERSÉHEZ (KI VAN A DIÓ-
HÉJBAN?, 41. OLD.)! ÍGY OLVASD FEL A TÁRSADDAL!

3.3 NYELVI FORDULATOK KÜLÖNBÖZŐ BESZÉDHELYZETEK BEN

(A példafeladatok fejlesztési irányultsága: a közlő és a befogadói szándék azonosítása, nyelvi jellemzők megfigyelése, nyelvi fordulatok megértése és alkalmazása, pl. különféle köszönési módok, megszólítások, kérések.)

1. OLVASD EL AZ *ÁLLATI VARÁZSLATOK* CÍMŰ KÖNYV 38–39. OLDALÁN A *VIHAR A PÁLYÁN* CÍMŰ OLVASMÁNYT!

– Figyeljétek meg, hogy milyen beszélői szándékot fejeznek ki az olvasmány szövegében a következő mondatok!

Irány a pálya!

A közönség sálakat és zászlókat lengetett.

Hajrá, Hapsik!

Fúj, fúj, csalás!

Szép volt! Szép volt!

Mit tegyek?

– Keresd meg, hogy melyik mondat illik az itt felsorolt beszélői szándékokhoz!

– *öröm*

– *biztatás*

– *kérdés, tanácsstalanság*

– *megállapítás*

– *felháborodás*

2. AZ *ESTE A JÁTSZÓTÉREN* CÍMŰ OLVASMÁNYBÓL MEGISMERT NAGYMAMA:

Melyik mondatot használná szerinted a következők közül?

Irány a fürdőszoba!

Irány a vacsoraasztal!

Hajrá, hapsik!

Fúj, fúj, csalás!

Szép volt! Szép volt!

Mit tegyek?

3. VITASSÁTOK MEG, MELYIK MONDAT ILLIK EGY NAGYMAMÁHOZ, MELYIK NEM! MILYEN HELYZETBEN HASZNÁLNÁ VALAMELYIK MONDATOT?

Véleményeteket igazoljátok a helyzet bemutatásával!

4. TALÁLJATOK KI ÉS MUTASSATOK BE HELYZETEKET A BOLTI VÁSÁRLÁS KÖRÉBŐL ILLEDELMES ÉS UDVARIATLAN, ILLETLEN MEGNYILVÁNULÁSOKRA!

– Értékeljétek a szereplők beszédének tartalmát, kifejezésmódját és viselkedését!

3.4 HELYZETGYAKORLATOK A MONDATOKRÓL TANULTAK ALKALMAZÁSÁHOZ

3.4.1 MIT MONDANÁTOK EGYMÁSNAK?

- Ha egymásnak ütköztök a folyosón?
- Ha szeretnéd megkérni a társadat arra, hogy segítsen megkeresni a ceruzádat?
- Ha szeretnél beállni a többiek játékába?
- Ha szeretnél megszólítani valakit, de az nem figyel rád?
- Ha valaki szándékosan elrontja a játékokat?
- Ha új gyerek jön az osztályba, és odamegy hozzád?
- Ha hosszú hiányzás után visszajön a társatok?
- Ha szeretnél kibékülni a pajtásoddal?
- Ha véletlenül elrontottad vagy elszakítottad a társad holmiját?
- Ha szeretnéd megnézni azt, ami nem a tiéd?
- Ha szeretnéd visszakapni a játékodat, könyvedet stb.?
- Ha nem szívesen játszánál, beszélgetnél valakivel?

3.4.2 MIT MONDANÁTOK A FELNŐTTEKNEK?

- Ha szeretnéd megtudni, hogy mennyi az idő?
- Ha szeretnél beiratkozni a könyvtárba?
- Ha nem találsz valamit vagy nem érsz el valamit az önkiszolgáló boltban?
- Ha először mész látogatóba a pajtásodhoz?
- Ha szeretnéd befejezni a látogatást?
- Ha olyasmit kérdeznek tőled, amiről nem szívesen beszélnél?
- Ha olyasmit kérdeznek tőled, amire nem tudsz válaszolni?
- Ha véletlenül kellemetlenséget okozol nekik (pl. meglököd őket, a lábukra lépsz)?
Ha szeretnél elkérni tőlük valamit?
- Ha szeretnél megszólítani egy olyan felnőttet, aki nem figyel rád?

3.4.3 KONFLIKTUSHELYZETEK MEGOLDÁSA

- Mit teszel, ha anyukád leküld vásárolni, és te nem éred el a polcon azt az árut, amit meg kellene vened?
- Képzeld el, hogy a barátod rosszul lesz a játszótéren. Mit teszel?
- Festés van nálatok, és elkeveredett az egyik füzeted. Mit teszel?
- A kistestvéred összefirkálta az elkészített házi feladatodat. Mit teszel?
- A tanító néni azt gondolja, hogy a társadról másoltad dolgozatíráskor feladatmegoldásaidat. Mit tennél?
- Egy néni nem veszi észre, hogy nagy sebességgel közeledik feléje egy görkoris. Mit teszel?

